

שאלות ותשובות תשובה כט רבי טיאה ווייל שא

אעפ"י שלא מזכירו בשו"ע. דהנה הרמב"ם בפ"א מהל' נערה הי"ג וכן הטור אהע"ז סי' קע"ו שכתבו גבי מפתה אם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הנחלות, וכ"כ הסמ"ג עשין סי' נ"ד. והמנהג למלך הביא דדעת התוס' ביצמות דף ס' ע"א וכן דעת רבינו יהונתן והנ"י והראב"ד דאין כתובה אלא מנה.

ולכאורה קשה על הרמב"ם מהא דאיתא בכתובות דף ל"ט ע"ב גבי אנוסה שכנס דאם מת יאל כסף קנסה בכתובה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה, ואמרינן במאי קמיפלגי רבנן סברי מאי טעמא תקינן רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי ברבי יהודה ס"ל הא נמי מצי מעטר לה עד דאמרה היא לא בעינא לך, משמע הא אם מצי מפיק לה מודים רבנן לר"י דכתובה מנה. שוב ראיתי דגם המל"מ נחקקה בזה על הרמב"ם, וחירק דהתם באונס מיירי ולא חייבו הכתוב אלא בקנס דהא לא כתיב גביה האי לישנא דמהר ימהרנה לו אלא ולא תהיה לאשה ומש"ה אין כתובה אלא מנה, אבל במפתה דכתיב בה מהר ימהרנה לו כתובה מאתים עכ"ל. ודבריו תמוהין דא"כ תהיה חוטאת נשכרת, הואיל דהיא זינתה ברצון כתובה מאתים וזו שנאנסה אין לה אלא מנה. והנלע"ד בזה דבאונס נריך ליתן לה כתובה והיינו הקנס מיד, אבל במפתה אינו נוהן הכתובה דהוא הקנס מיד אלא אם מתרצים שניהם יחד לישאנה אז הקנס עליו שימהרנה כמוהר הנחלות שכתובה מאתים דאזלינן אחר ביאה ראשונה. וכברא זו כתב ג"כ בספר פני"י, והביא ראיה לזה מדברי המכילתא שכתובה מאתים ע"ש. וכברא זו ישרה בדברי הרמב"ם וטור.

ולפ"ז דכל טעמא דמפתה כתובה מאתים הוא משום קנס, א"כ אם היא בוגרת דאין קנס כמ"ש בגמ', ובפרט בזמן הזה דאין דיני קנסות בבבל, אז אין לנו לדון למפתה דתהיה לה כתובה מאתים, רק כדין בעולה וסגי לה במנה. ומש"ה לא הביא הרמ"א דעת הרמב"ם, והטור וסמך עצמו על דין בעולה.

אך קשיא לי, דהא הטור והשו"ע באהע"ז סי' קנ"ו (ס"ט) כתבו בשם הרמב"ם פ"ג מהל' יבום ה"ד מי שונה עם אשה בין פנויה בין אשה איש ונתעברה ממנו ואמר זה העובר ממני הוא ואפילו היא מודה לו אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לענין יבום, כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר ומנין יודע הדבר שזה בנו ודאי, והרי אין לו חזקה, אלא לעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו וחוללת ולא מתייצמת עכ"ל. א"כ למה נאמר במפתה דיהא לה כתובה מאתים, דלמא זנתה מקודם לכן עם אחר. ונראה דכיון דאין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיצוא עליה כדרכה ובעדים וא"ל התראה כמ"ש הרמב"ם והטור, א"כ י"ל דמיירי דמיד לאחר שנא עליה מאלו דם

כוונת הכ"ש מדלא הביא דברי הח"מ ונחלק עליו. ובה נראה דאין כאן מחלוקת כלל בין הרשב"א ורבינו שמשון, דבכתובה הרשב"א (סי' אלף קס"ו) שאל השואל אם מצרכין אשר צרא במקום שאין שם יו"ד ואי אפשר להציאם, ולזה השיב דברכת אשר צרא היא בכלל ז' ברכות ואין ברכת חתנים פחות מיו"ד ע"ש. כוונתו כמו שכתב רבינו שמשון דיעשו נשואין ולא יברכו ברכת חתנים כלל דברכות אינן מעכבות, דהא הרשב"א לא כתב דלא יעשו נשואין רק כתב דכתיב יו"ד לו' ברכות, ולזה גם רבינו שמשון מודה. ולענ"ד יש לי תמיה על הב"י והד"מ שעשו מחלוקת בין הרשב"א ורבינו שמשון, דכו"ע מודים לכלל גדול במורה דברכות אין מעכבות, ועיין בברכות דף י"ב ברשב"א שם.

על כן נראה ברור דמחוייב להדר אחר עשרה להיות לכל המופה ולענות אמן כדי שלא תהא ברכה לבעלה, וחוששני שאם לא יענו ט' אמן שתהיה הברכה לבעלה, וכמ"ש הרא"ש והביאו באו"ח סי' קכ"ד דאי ליכא ט' דניית חיישין לברכה לבעלה, ויש לדחוק ולחלק.

ואגב אעורר מה שתמה הרב בעל פני יהושע בקונטרס אחרון בכתובות סי' כ"ב על מה שנהגו לאחר מברך בפס"ג כיון דאין המברך שותה ממנו, וכוס ברכת האירוסין אינו מעכב, וא"כ הו' כמו ברכת הנהנין דאינו מוציא רבים יד"ח אם לא שותה ממנו ע"ש. ולענ"ד קשה לי הדבר, דהא הכוס בברכה המילה נמי אינו מעכב, ואפ"ה פסק הרמ"א בסי' תרכ"א סק"ג גבי מילה ביוהכ"פ דמברכין בכוס ונותנין לחינוך הנימוג, ואף שהב"י חולק שם אפ"ה בסימן תקנ"ט סי' גבי מילה בט"ב פסק המחבר דיברך על הכוס ויעשים לילדת או לתנוקות, ועיין במ"א סי' תקנ"ו. וכן מצוהר בכתובה הר"ן סי' נ"ב דא"ש שיטעום המברך. שוב ראיתי ביו"ד סי' רס"ח שכתב הב"י בשם הכלבו וז"ל וטעימת האם אם שמעה הברכה ולא הפסיקה בין ברכה לטעימה אפשר דנפקא בברכת המברך אע"ג דברכה הנהנין היא כיון שנתקנה ברכת אשר קידש על הכוס [דאין אומרים שירה אלא על היין] הו"ל ככסא דקידושא ואבדלתא דמוציא אתרים מברכת היין ג"כ וכו' עכ"ל. הרי לפניך דיש סמך גדול למנהג ואין לשנות המנהג ונכון.

תשובה כט

בענין אם הוא והיא מודים שממנו נתעברה אם יש לה מאתים או מנה מזה לא הזכיר בספר נחלת שבעה היאך כותבין, אדרבה כתב שם סי' י"ב דכותבין בעולתא דא ולא מתלק בין שניהם מודים, [ואני ראיתי כתובה אחת מה שסידר הגאמ"ו ז"ל שהיה כתוב בה רק סתם פלונית לפלוני כדי שלא לבייש וכן אני נוהג אחריו]. ולאחר חיפוש ובינות ספרים ראיתי שהוא מחלוקת ראשונים,

הרב"ז ל יציגי טאג ווייל צ"ל

אל"ף

בדפיאל קראסכוא וגמציג

בן האמן הא בקורן נגרא

הוא יחד... למנהג... זאת חתן... פוארת, ו... אחד ב... מח כל א... : ולא לע... בור לעש... ה: מפואר...

אולי לא נוכל למחות ביד המקילין וכמ"ש, כיון שלא נחברר שדינו כקול אחר, עיין בגליוני הש"ס (למהר"י ענגיל) ברכות כד: ואכמ"ל בענין זה.

ולענין שמיעת "הרי את מקודשת ליי" ודאי מועיל כדיעבד שעכ"פ העדים יודעים בבירור שאמר הנוסח וראו הנתינה ודי בכך, ורק לענין ברכות שצריך עשרה שישמעו קולו ולא קול אחר לגמרי כמוהו המיוצר בטייפ או מיקרופון, יש לחשוש דלא נקרא שמיעת הברכה לחול עלה ברכת הציבור, שלא שומעים קריאת בר חיובא. (ואם אין ברכות הנישואין בעשרה יש מחמירים שיש בזה הדין שכלה בלי ברכה אסורה לבעלה כנדה).

היא דלסברת הרמב"ם שהבאנו שזהו הוספה לברהמ"ז וכמו ברכת אבלים, חייבונו מעיקרא בברהמ"ז בציבור, והכא מאחר שלא מברך עמהם עליו חיוב, אבל גם לשאר פוסקים יש לקיים דינו, דאף שאינו חלק מברהמ"ז גופא, מ"מ קבעום דין רק אחרי ברהמ"ז ודוקא בציבור ולא בכל יחיד כשגומר.

סימן תשד"ם

שאלה: אם כל אחד חייב לשמוע ולצאת ב"שבע ברכות" שאומרים אחר ברהמ"ז.

נראה שתלוי במחלוקת הרמב"ם ותוס', שלפי הרמב"ם שכל שבעה אין מברכים אלא בפנים חדשות ששומעים הברכות ותיקנו הברכה לאלו שלא שמעו עוד, וכמו שפירש להדיא בפ"ב דברכות (ה"י) "היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכים בשבילם אחר ברכת המזון שבע ברכות כדרך שמברכים בשעת נישואין" ולדבריו הפנים חדשות הם שצריכים לשמוע ולצאת, שעבורם מברכים, אבל לדין (בש"ע אהע"ז ס"ב) מברכים על עצם השמחה ואפילו נתחלקו לחבורות תברך כל חבורה אחר ברכת המזון, דהוה כ"רצה" ו"יעלה ויבא" שהוסיפו ברכות אלו בסעודת שמחה, ומשמע אף שאין בכל אחד פנים חדשות לברך בשבילו, (ולדעת הר"ן פ"ק דכתובות אם נתאספו לכבוד החתן מברכים שבע ברכות אף בלי סעודה ע"ש).

ולפי זה שחיוב הברכות בסעודה הוא לציבור, א"כ כל אחד שהשתתף בשמחה חייב לשמוע כדי לצאת בהוספות הברכות לברכת המזון, ולפ"ז ראוי לכל אחד לשמוע כל השבע ברכות ולצאת בזה, וכן שמעתי מפי הגאון וצדיק רבי אליהו דסלר זצ"ל שיש להקפיד שכל אחד ישמע.

ולרמב"ם הנ"ל שהביא הדבר בפ"ב דברכות ה"ט מוכח דעתו ששייך לברכת המזון גופא

סימן תשמג

שאלה: בחופה יש לפעמים מיקרופון להשמיע לציבור את מהלך החופה אם מותר.

ברכת אירוסין ונישואין צריכים עשרה דוקא ובלאו הכי הברכה דנישואין לבטלה, וכבר ביארתי במעדים חמנים (ח"ו ק"ו) דכששומעים במיקרופון דינו כשמיעה ברדיו דלא מהני הואיל ואין שום קול בר חיובא. ואף שראיתי מי שפסק שדינו כקול ממש הנה לא הסבירו להם בדיוק פעולת המיקרופון וע"כ סברו שזהו קול ממש, אבל המציאות אינו כן וכמו שביארנו שם.

ולפי זה כשהציבור שומעים במיקרופון יש לחשוש שלא יצאו כיון שאין שומעים קול המברך, ואמנם אם יש עשרה שומעים אזי גם השומע במיקרופון יכול לענות אמן, דלא גרע מבית הכנסת של אלכסנדריא שהיו מניפים בסודרים וענו אמן אף שלא שמעו כיון שידעו הברכה שאומר (עיין סוכה נא:): ע"ש, אבל כאן יחכן שאפילו העומדים קרוב שומעים קול מעורב של המברך ושל המיקרופון ביחד, ואין אפילו עשרה שומעים, ויש לחשוש דלא יצאו בקול מעורב שזהו כמו קול אחר, וכלה בלי ברכה אסורה לבעלה כנדה.

ולכן אני מעדיף שיהיו הברכות בחופה בלי מיקרופון וכמו שנהגו אבות אבותינו, וכן אני נוהג לדקדק כשמכבדים אותי בברכה להחמיר ולברך בלי מיקרופון ודוקא, אבל אם יש עכ"פ עשרה ששומעים קולו ממש

ן וממה... תר... גדול לזמ... ש לו עצה... הם יכולים... אורה ראוי... ז, דכל מו... ס"ב סעיף... בית אחר... שהתחילו... ה התחילו... חד לברך... נו לחופה... ברך בפני... בות שהרי... : במק"א... ר דברכת... ו וכל מי... גלו, (עיין... על עצמו... שנתחייבו... עם שאר... לחופה, וייבו שם... א באופן... , להכי... השתתפו... אף ולא

מ"ה גשורת אגריזא
חלק ראיון
הרב"ז ס' געב טלרנסון א"ט"א

זכרות, דכתיב דנתקן אחר זכרתי דוקא, אבל אינו חלק מזכרתי, אלא דאז ראוי לזכר.

בא"ד וזכרה ארוסין וישואין נהגו לומר על שתי כוסות, וטעמא דרגילים זה בלא זה כדאמר בכתובות מזכרין זכרה ארוסין זכרה ארוסין וזכרה חתנים זכרה חתנים, ועוד נהגו לקרות כתובה זינתים והוי הפסק, ולכך מתכוונים, ולכך לריך ז' כוסות. עכ"ל. ומשמע מדברייהם דלעולם אס מוזכרין בסמוך ז"ל"י היה ראוי לזכר על כוס אחד. ונראה דהתוס' אזלו לשיעור (לעיל ז' ע"א ד"ה בלבער) דזכרה ארוסין אינו מזכר אלא אחר ארוסין, והוה זכרה הודאה ולא זכרה המלות, ולכן דומה לזכרה נשואין וגם דהוה סמוך לנשואין ושייך לרפס, אבל לפי שיטת הרמב"ם (אישות פ"ג הכ"ג) דס"ל שמזכרים קודם ארוסין, וגם דהוה זכרה המלות, כמש"כ בהדיא שמזכרין כדרך שמזכרין על כל המלות, (ועי' משנה"ת בכתובות ז' ע"ב על הד"ה שנאמר), אי"כ ל"ש כלל לזכרה נשואין, חדא דמפסיק זינתים צממשה הקידושין, ועוד דזה זכרה המלות, והוה זכרה של החתן עצמו, וזכרה הנשואין היא זכרה שאחרים מזכרים. והתוס' ס"ל לעיל דגם זכרה ארוסין אחרים מזכרים. ע"ש והכל לשיעורם.

ופשטות לשון הגמ' דנאמר שם אהו הלשון של מזכרים זכרה חתנים זכרה חתנים, גם לארוסין דמזכרין זכרה ארוסין זכרה ארוסין, ומשמע מזה כשיעור החוס' דתרויבוי זכרה הודאה וז"ל דהרמב"ם דייק מלשון הזכרה, דכיון שז"ל אשר קודשנו צממתו וזונו, שזה נוטה זכרה המלות, משמע מזה דהוה זכרה אחרת.

ד ושמעתי מפי מרן הגר"מ ז"ל שא"ל להוציא החתן בזכרות נישואין, אלא שזה דין שבצית חתנים מזכרים זכרה ז' והוה משמע מדבריו, דהעיקר שאלה יזכר, ואי"ל להוציא כלל. ונראה לדייק ברמב"ם, דשפיר ראוי להוציא הרבים, אע"פ שזה דין דל"ש לחתן, מ"מ נראה דמלוא שכולם ישמעו ויזכרו ללאות, דהנה הרמב"ם כתב (זכרות פ"ב ה"ו) זכרה זו שמוספין זכרה חתנים, היא זכרה אחרונה מ"י זכרות של נישואין, דז"ל כשהיו האוכלין הם ששמדו בזכרה נישואין ושמעו הזכרות, אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו זכרה נישואין צעקה נישואין, מזכרים צעצילם אחר זכרה"מ צע זכרות כדרך שמזכרין צעקה נישואין וכו' עכ"ל, וז"ע מה עיניה של שמיטה זו, אם לא, דר"ל דשמעו ומדין שומע כעוה היה להם זכרה זו, שז ל"ש לזכר אותה צעצילם, דל"כ ל"ע ודוק.

ושם צפ"ח (ס"ק י"ח) דן כילד לנכד כגיל הסדר זכרה חתנים, כיון דאין להוסיף על הכוסות, וכחז מהיבצ"ן, דאז עדיף לסמוך על רבנו משולם שיצרך הכל על כוס אחד. ונראה לכאף דהיכא דהיכא חשש מלד מחזי כמוסיף על הכוסות, שזכר זה כמו מי שאין לו אלא כוס אחד, דמזכר בגמ' דכה"ג משלבין יהד, ולא חיישינן לחזילות, ואחתי שפיר לכו"ע. גם מש"כ שם ענה לזכרם על כוס ד', לא ידעתי מה הכוונה זכה, הא גם על כוס ד' י"ל אין עושין מלות חזילות חזילות, דהא קרא עליו ההלל, ולא עדיף מכוס ג' שצורך על זכרה"מ, וז"ע.

ח) בברכות (מ"ט ע"א) אין חותמין צעצילם לפי שאין עושין מלות חזילות חזילות, והגדון בזכרה זונה ירושלים שאין לחתום זונה ירושלים ומושיע ישראל. ולכאף ל"ש כלל לנעינו שמתחי דהוה עליו כמשאוי, ועוד שצורך הזכרה לא איכפ"ל ושפיר מחזיר רחם על ישראל עמיד ועל ירושלים עירך, וכן לקמן (ק"ד ע"ב זכרה"ע) דק"ל שאין לחתום צעצילם מקדש ישראל ומזדיל זין קודש לחול, ולכאף ל"ש לכלל דאין עושין מלות חזילות.

ונראה דה"כ, דשם ל"ש העטם, מיהו רש"י כתב שם זכרות (ד"ה לפי שאין חותמין צעצילם), שדומין לעושין מלות חזילות, כי היכי דאמר אין אומר ז' קדושות על כוס אחד. עכ"ל. ונראה שאסרו זה מלד שמחזי כהזילות.

תד"ה שאין וכו' ויש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר ז' זכרות על כוס זכרה"מ וכו' אך רבנו משולם היה אומר הכל על כוס אחד, דלא דמי לזכרה"מ וקידוש דחרי מילי נינהו וכו' אבל הכא חדא מילתא היא, דזכרה"מ גורם לזכרה נשואין. עכ"ל. ויש לעיין ביסוד פלוגתהם, דז"ל צ' אופנים או דפליגי צעציל דאין עושין מלות חזילות, אס מהני מה זכרה"מ גורם, או דמ"מ כיון דזכרה"מ וזכרה נשואים הם צ' מיני זכרות אין לאומרם על כוס אחד, ועי"ל דפליגי צעציל היסוד דשצב זכרות אס שייכים דוקא לכוס זכרה"מ, דז"ל דרצנו משולם ס"ל דכל עיקר הדין זכה, שתקנו הוספה לזכרה"מ זכרה חתנים, וא"כ הרי זה שייך לזכרה"מ, דכל עיקר הדין הוא רק הלכה זכרה"מ של בית חתנים, אי"כ פשיעא דא"ל צ' כוסות, דהכל שייך לכוס זכרה"מ, אבל טעם דיש נוהגין י"ל דלא שייך כלל לזכרה"מ, אלא שבצית חתנים מזכרים הכן זכרות, והיקנו לאומרם אחר זכרה"מ, אבל הם זכרות צפ"ח צמקום שמחת חתנים.

ולכאורה נ"מ זכה דלפי פ"י א' לכו"ע אין זה דין הוספה זכרה"מ דוקא, אלא דכיון דאין מזכרין זכרה זו א"כ אכלו פת ונתחייבו זכרה"מ, ביינו מש"כ רבינו משולם זכרה"מ גורם, לכן מותר לזכר על אותו כוס, אבל אין קפידא שדוקא יזכר על אותו כוס, אבל לפי צ' נראה, דאס זה דין הוספה לזכרה"מ, הרי מסתבר דשייך דוקא לכוס של זכרה"מ.

ובשו"ע (ס"ב ס"ט) כתב י"א שאין לומר ז' זכרות על כוס זכרה"מ, אלא מציא כוס אחר ואומר עליו ז' זכרות, וחוזר ולוקח כוס של זכרה"מ ואומר עליו צפ"ח, וי"א שאין לריך, אלא על כוס של זכרה"מ מזכר ז' זכרות, וכן פשט המנהג, הנה וצמדינות אלו נוהגין כסברה הראשונה, עכ"ל. ומשמע מזה דס"ל דלכו"ע אין קפידא שדוקא יזכר על אותו כוס.

וגם נראה לכאף, דאס נימא דל"ש דוקא לכוס של זכרה"מ, אי"כ גם מי שלא אכל צעצילם על כוס, מ"מ יכול לזכר ז'

האחר דעם אי ואלו מפרט ההפך מדיעה נ"י יל
 להחזיר כדעם הנ' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'
 ים להחזיר כיון שבדיעה נ"י כי רק בסקס דלפי מחילה
 של צהל וכו' דכשיע נערה צמקוס אי יוכלו לענות
 גם ציהת אחר אצל לא עיירי אם ים מוסף ציחום
 כלל ואלו אין מפורט גדיעה האי להיפך מדיעה הנ'
 ואלו אין לצדק עסקן לבטלה וכן שלא לענות אמן
 לבטלה וסקס צכה ואלו כיון שלא יולטו עגריחוק
 מקום אחר פרקאות הקצונה על סבלוקאות ואלו הולך הן
 האדם הצהל הקצונה על סבלוקאות ואלו הולך הן
 האדם צהל דהחזק איט הלול כלל ואלו הוא כאלו
 על החזק והולה קציו נ"י) שלא יהי' בכל מקו' סג'
 שום טוה' ואלו אין לענות אמן לו צרכו וקדושה ואלו
 נדיעה לעברים צמלעט הדרך צריחוק מקום כזה חף
 שכל הדרך ים עס צחי עיו וללמים מיו יל דמאצות ציה
 דרך הקדושה ציחור' כמו גני החומין צגנה (וכבר כי
 עס המוצא שיה היינו עיו מפקוק ואלו ככרי העגור
 עיו וצדיקה כי שלא יהי' כוח מפקוק וכבר הוא
 עיס והמאצות ומדפיס עיו צקודה העמחיה סהי'
 כמות עברים צמקוס עגדה זיה ואלו סגור צהר כי כי
 לעברים היינו אלס ככרי (סגור סיס) וכחצו סיס'
 צמקוס ככרי או עברים אצל צמחה איט חבו צהי'
 ככרי רק צלמי עיני' חיס) ואלו שהקול הולך דרך החזק
 צהל כחי' מיו החזק צהל גם אם ילכו על דרך האלך
 גלדו מיו לא יעברו על ללמי כיו מוחס (סגור עיו'
 שהגיו מפקוק) ורק יעברו מלדו צריחוק ואלו אין
 לחזק לפיו. גם אלו כי לפלא צברי סגרי אילו צמס
 מהרי' אלו צבי צמס רב אחא ואלו דליכא מיסוף
 מפקוק ואלו דליכא עברים מפקוק צדיי' כך ככרי
 צליה עביל תבאה צאורחית חיס לא נאלא כלל זה
 שלא יהי' מפקוק מיסוף או עברים רק אילו (צאורחית
 חיס צהי' קדוש אחר פ') דעת הרמב"ן סליך סהיו
 עברה צמקוס אי גם העברים חיו לא יעט כהם
 ציהת אחר שלא תפרן לזה וכי צמס גלון מי צניהו
 קדוש לביכרי אפי' שחלוט פתוח ומועט קול של
 איט רשאי לבטח עמחס קדוש וקדושה עב"ל צאורחית
 חיס ואלו כי כלל מעטן דאקרי דוקא כשיע מפקוק
 מיסוף או עיו סגריאו מוט לטוס המרי' אלוה ואלו
 כחי'. עכס כשעפיק טוה' צמלעט גם אם מצייר
 כדעת היינו צמחצ' מיו חס מפקוק צעיע צהי' קדוש
 קי' עיס קע"י ג' דכשיהיה טוה' צמקוס צגיה עברה
 או מוקד עברים או עמח' לקרות לדעת הרמב"ן ולדעת
 הרשב"א דוקא כשאיט רוחה אלוה מיו כי המוצא עס
 קי' עי' דגליה או מעלים עיכו טרי לכיע ואלו צכרון
 העלעלעפון כשמשקט הקול דרך החזק צהל לעמלה
 על העמדים שהוא הרבה לעמלה מעברה צגיה צארי
 עס כשיע מיסוף לעמלה וכיון שהעמור צניה ומחצ' וכן
 השומע צניה חיס חוס כלל הלוה צדק איט חיס
 מחצ' לכיע גם לדעת הרשב"א כיון דליש צגיה ולא
 יחלה ערות דבר שחזו עיקר עמס הרשב"א עיס והציו
 ככרי עס דכשהלוה צגיה ים גם כשליה לעמלה צמקוס
 רחצ' מ' מיו מחצ' רשות צפי' חף צניה וסגריאו חזרי
 ככרי דוקא צהצ' מ' סוה' מקום חזוב צפי' מקום
 דנטיק הפסק צין הרשויה צהפסק דאורייתא היינו
 רשות דלו אצל לא צכרעליה כראמריק צגנה דף פי'
 ומפקוק ככרי דוקא כשיע חזוב הלוה ציחיס או
 מחלק צין הרשויה (לענין להצדק למלאכה דאורייתא
 צגנה לסתחייצ) אצל כרעליה לא עיס צארי ותעמלות

זה סיק ג' העיר דבאמת ים לחלק צין העברים מיו
 ספק תורה הוי וליע עכיר והיינו טוכו דבאמת ים
 דרך לענין חזוב צגנה לרך חילוק רשות צגנה דלו
 אצל לענין טוה' לומחצ' רשות צפי' יל רגס כרעליה
 הוי מחצ' רשות צפי' ועיו קיים הוי ספק תורה
 חף דולא יחלה צין ערות דבר. והחינה החס אצל כשכל
 אי צניהו ומפקוק כריצ' דלשי' מחילה צהל חן
 ומפקוק וכו' ורק צנילו מהיחשלוני שלא ים מיסוף
 ומפקוק עמח' אצל צמחה חן רוחה הלוה לא סגור
 ולא הקומע צניהו ורק חזרה שלא ים חוס ומפקוק
 עמח' כיל דגדולי ליה רק דרעק כיון דליש צגיה ולא יחלה
 צין ערות דבר וכיון דליש רק דרעק שפי' הסיטוק
 דהחס צי חזוב הלוה צמלכח סגנה ליתע' לשי'
 מלאכות ליל רק רשות חזרי ולא כרעליה דכרעליה חזוב
 מחצ' לגבי דלו ומחצ' לענין חזרה דרעק חיס מחצ' צגנה
 גם רשות דרעק שחלו כרעליה לרשות צפי' צכה
 וכיון עס כשיע מפקוק טוה' היא לעמלה על הארץ
 שחלו כרעליה על חזוב צמחיתיו והחזק צהל חוס
 לעמלה צארי צהרי' היא רשות צפי' ומדעק כיון
 דלעמלה חזוב כרעליה עדי כראמריק צגנה דף ז' מ' י'
 ותעקרי קי' עמח' והוי חלוך רשויות די לענין זה ולא
 מחצ' טוה' ומפקוק עדי. והך דאורי' צמקוס פיה צי'
 שאפי' מחילה צהל חיס ומפקוק מירשי' סגין כמפקוק
 לפי' חוקים סגל גלי וידוע לפי' חן קחינה לפי'
 עבליה ומה חפי' צריחוק סגנה פרקאות חס שומע
 קול חניו עיו סעעלעפון עגרי' יל שיוכל לעמלה חן
 או קדושה וצרכו. והנה חן לומר רגס דכשעמ' צניהו
 הקומע לביכרי וצביכרי החלוטה צגיהם לעמלה
 מעברה ומה פתוחים ועיו קומע הקול לחזק ציהו
 רק קיש אקפה ואלוה מפקוק עמח' ואלו כחזר עמח' חז'
 לעמלה צניהו כיון שהקול צה לעמלה מעברה זיה
 דהחילוק עמ' דככל צניה קרוב מוח' פליג לן דלו צה
 גם דרך מוח' רק סעעלעלה כפע' יחזר אצל צחוי'
 העלעלעפון שהקול כמק עמח' צדק סעעיע כשפיתוח
 צפרו צדק סחוק רק סככה חזרי סעעלעפון לעמלה
 לצד מוליך הקול ככה העלעלעפון חן הקול כלל לעמלה
 מעברה צדק הילכו צגיה עכ' יל דמחצ' ככרי :

ד' אמנם לענין סופר טבאלתי חס יולאין צמחיתיו עיו
 סעעלעפון. זה פשוט לעיר דלו יאל. דלו
 עדי' ומחוקק לחזק חזרו או לחזק חזרו לחזק
 העמדים חזק חס קול סופר צעעו צלי קול הצרה כלל
 ילאו חס קול הצרה שומע עס קול סופר לא ילאו
 כמו ספירשי' צריה דף כיה עיה וצעי' קי' חקפז
 והינ צה הקול עיו סעעלעפון מעמ' לא כמו קול
 חזרי' עמח' חן קולו כחות רגס קול סופר יחחמה
 צדאי ויחזר כמו דרך הצרה סעעלעפון חיס :
אך זה יל לענין קדוש צגנה ויע' דמפקוק צפי'
 קי' עיס דלס קדוש צניהו וקומע סכיס וקולן
 עדי' גם לפי' סכיס ילא סכיס חס כחסי' שומע
 יושעיע איט חס שומע עיו סעעלעפון גי' יולא חזרי'
 כשקולן עדי' לפי' גם חס הוא צריחוק סגנה
 פרקאות (מעמס שחזר דלו עיקרי טוה' ומפקוק
 צמלעט צבח' זה) חף צגנה ויע' עמילא חזרי' לרצ'
 עיו סעעלעפון כשיע חלוך צמחה ציה יחלק חיס
 מירד צמחיתיו וצגיה קי' ליל עקום דעי' קפריה
 ויס סעעלעפון חזר כה עלעקעיע צגנה וכן לרך
 להסכה צעמון חזו מעמיע קול צגלי עיס. — וכן
 לענין עגיה טבאלתי חס יולא הקומע מהקורא צעעלעפון
 ומכל

5

באופן ר"ת אלוני שפירא 375
 אקדמי מוהר"א

ונכל המדרים שהיה האוכל לא מלאה לאקור. דבאמת
במנילה לא פקל אם בהענה קול הקורא בהנהגה בשמיטה
בדיוק מקום וכיולא ח"פ :

סימן ע"ג

לחקר המושג וכו'

מה ששאלת על מה שמועצת מומי בדבר העשאל מחין
היהיר שראין על מורה פניה שמועד על בית
הפלתה דעין שלהם והנה מה שכתבת שהגד לך
(שכבר נה דפוסם בקונטרס) עניינתיך כהלי י"ב
דנהפיע ומה שהנחה אם נגע ככרי מוסם דככריס
שזומהין ח"כס עניין דלם חתח דעניין הם היכן מלימי
היתר חקור הנחה שגזיל הפקד מודוס ועי עניין פיג
מיד לא בזהה בגזילה חין חומרים נעשה ערקין מי
לאפרדעי קן היי חין חומרים בית עין מי למורה
שעות עכ"ד :

דג"ה לא מלאה מה שום מושג להיחרא ולדרבה כנהגתי
על המראה כי הלא שביא מייב דמח כעוכלי
לדנא דהרי כי טס הרמיא (בסי קבי קניף ח)
בפירוש דיש להחיר בהפיעו בהנחה והוא מדברי הטור
בשם הרמב"ם. היינו שאין דרכם לנקד יין לעין ואין
זה (בזמניהו) ענדהם כלל כאשר היי צימם קדמומים
הוא הפי ככריס שנחרל לחו עוגדי עין הם דחיק
בקליין צמיז ענדהם חזותיהם שהיו מנככים חמיד לעין
היין שנאלו וכומץ טס הייך צקיין צי טס הציח אכל
פשוט דלעונה הכולרים דין עין יט להם וכפי דברי
מעיל דביח הפלתם וללמיהם חינו עין נוכלא חיו שדל
כנהג בנהג דלרין למקור נפשו צומהין שלא לעבוד עין
שלהם ישמקעו הדברים ולא יחמרו ולא יעלו על לב
לפולס והליקתמו דחי חין מושך מעיל אחרי הכותבים
האלו ופשוט לכל מי שקרא וטנה שחור רק לענין י"ב
ח"כס עובדים ענדהם זו (הייט שאין רגילים כיכ ורק
לפעמים י"ל מנככים גיכ וכומץ טס הייך) אכל הכולרים
בזמניהו דין עין יט להם לכל דבר כומץ פרענים כהלי
מוכלות חכרותה כדי וחינליח וכתהיד ועי כהשקות
עשרים שיק חידד ק"י קביז וביי"י נמה שכתבתו בחי
מנחילא בחיז הלז ק"י כי"י ופי"י לי מוסם מדרעטו ואין
מטהרין לכפול בזה והייכ לענין מקיב ברור ופשוט שהלא
בדין עין ונדע מה עבי כהחומת הדען דלורה שריע
הוא עין וחיל להארין :

והנהגה לכאורה ליע מדברי הרמ"א בריש עין ט"ו
משירצבים בטס זקס רשי דככריס שצמימי לחו
עניין הם ולא חול ומדי. מושנע לכחי דגם לענין
ענדהם על סמלרים הוא ק. דהם היו ככר צימיהם
חס יפלה בייחור מהא דרביס רשי מפרת צעלמו צקיף
קועה ולכותה הספק לעינית מין ריח יעמלמדי י"שו
יחלר עכ"ל רשי (וכחקר בסיס צימיהם עפי גורח הקודי
במדיסה חקרות והמלאסה צאומר העבחה) וחלו הם
העיריים שדגרו חכמים צכמו בטס. והנה בחולין (י"ב
פ"א) חומרים שחיעתה ככרי כגילס וריחות שנהא מין הוא
ואקור בהנחה חיר כמק חיר צר חנה חין מירין באחונה
והא קחיק דחכח חיעת חין רוב אחונה מירין קבר
לה כי הא דחיר חייז צר חנה חיר יוסק ככריס שנחרל
לחו עניין קן ופיקרתי חין רוב אחונה מירין וחירל
מירין עיעועה ולמישועה לח חייפיקן והנה זה יוסק צונק
שטיס שפיר חמירין חין רוב אחונה מירין דלח רק

הוחלל הסקפתה לחונה סמלרים בחי והסמכוי ונפאר
מדינית לא כהפשוט לח צימיהם והיו האחונה עבדי
חלילים הידעין מיכ שפיר קאמירין חין רוב אחונה
מירין שהוא סמלרים כחי מפירטי כקועה אכל מה
שהביא הרמ"א צמיז בטס רשי דככריס שצומירי עיכ
קחי על סמלרים שכבר כהפשוטו לח צמדיתמו וכמו
לכרחה דמיירי מיום חידים מהקדישים שלהם וכומץ
החיים צריש עין מההנהגות שלהם ואעפיכ קאמר דלחו
עניין וקסה וחיד עניו מה דביא מוסם חולין החכר
דככריס לחו עניין כחרל צומירי הא בטס חולין מיירי
צומנס דרוב אחונה לח חיו מירס שהנה סמלרים
משחכ צונק רשי והרמ"א כחי. לחו כדי דלח יסחרו
דברי רשי והטיק צמיכ סנה רשי מה שהביא הרמ"א
והרמ"א שמו היינו שאינם חלוקים כיכ להיות חולי
ומדי גם צימם עוקדם וכמו דכרחה מלשונם שכבר דלח
חלוקי כלל היינו כיכ צנדחתם אכל צנדחתם צעלם
(שהוא שיתוף ופילוס) הוא עין. וכן כרחה מלשון הרמ"א
טס שטיס על מה דחולין ופיכ עומהם צימם חידים ופי
ומוסם דחותן מושנע סמירי רק לכומרים ולא להקרות
עין שלהם כלל עשומע דעכ"פ ענין דין מיל יט לה
חיפ וכן מושנע כקועה טס שפי זה בטס רבינו חלחק
בסוף. דיה חקור לשחה ולתה עומה. וכיכ החוקי טס
דמה דלמירין (בחולין) ככריס שנחרל לחו עניין הם
מיכ חין להחיר מושנע זה צומירי דהא חנו שמואל
בגולה חינו חקור חלח יוס חידם כלצד מושנע הא יוס
חידם מיהא חקור ועל כרחק דחצונו לעין גם לצנדחתם
על סמלרים שהיי כלרפה ואסכנה צונק רשותי עניין
החוקי וחף דבי טס החוקי כאלעע מדיצור דילל היתיר
דקיס לן בגויי ככריס שצמימי דלח פלחו לעין הייס
צמיכ כומהם שאינם חלוקים להיות חולי ומדי לעין
על כל פרט ופרט שילרע להם וכהא דהביאו לרחי
מרי יהודא דקרי ליי קודבנא לאצי דרנא צימם חיד
אמר קיס ליי צמי דלח פלה לעיח וכו' הייס דכרחה
היי הכרי חצי דרנא עבוד עין רק קיס ליי צמנעו
שאחי חולי ופלה לעיח מיר על כל פרט ופרט כחי
מיכ שלה נזרי צימם חיד וכן צמיכ כומה החוקי וגם
דלח יסחרו כיכ עם פירת שהביאו להגן טס וקיימו
דילל דלחו מחויקין חוקן צמימו לעניין ואעפיכ מחר
לשחה ולתה עומה שפיר חין עשין טס חקרותם חלח
צמעות ובה ליש הרחוקה. וכהא קליקא דענדהם צעלם
הוא שיתוף ופילוס כחדע והוא עין מושנע. וכומה הטקסיס
צמיכ רק כמו שכתבת :

והנהגה דלמירי בחולין (י"ב ע"א טס) ויחוס שמה עין
הוא חקור בהנחה וכו' ככל כי לכחי יפלה
רהאך עיך לומר דרק להמלרי קיי מירס על טס
שהוא ריח מנחמדי וכו' כחי מפירטי כקועה הא
לח שומעם שיהי דק לחו לשחות לעיח וגם חס קן
היי הלא עכ"פ השאר עבדי חלילים הידעין כדלח היי
דרכם יוסר לשחות ולהקפיד לעיח וסאך עיך לומר
דרוב ככרי לחו מירס הוא מיכ חין חקור בהנחה
שחיעתם הא חס הם עובדי חלילים הקדושי כמו קן
בדלח ועד יוסר יט לחוס ששחמו לחלילים שלהם
וכמו דעלמי בטס צמחוט להקפיד חנה לעין וכן
שומעם לשחות ולירח לח לשס ער על ימים וכל כאלו
לח מלימי כסמלרים רק באחונה הקדושים חלח צמיכ
יט לומר דלכב החלוק צמיח קדחו עין (ע"ד טס
המחולל) חף שהוא על טס סמלרים צמית כככר
מפירטי כקועה עיכ הספק למיריה וטס סמנה צמיכ
לסמלרים

למלרים טה
צמיס גם לו
למלרים וכו'
זה צמנסו
עוד
וגם היהיר
כלל
כנה ציח

אילם כל
שמו
המורה שמו
חף שלכחות
מדי עין ות
צמירי ק"י
לרת מיי ט
כפיהס כרו
צמירי צמי
במחיל חיו
טיס מקילין
מקירי סו
הקר כמקדי
צמירי חלכו
קן וחלן כל
הקר סה' ג
הכריס עיכ
עין וח"כ
ענדהם עין
כ"פ הוא ס
סמיר וביח
השלהם עין
שפניה הא
לח סכפר ע
חף שומירלו
עין עיח ח
קצין רביס
משהקר סכר
חוח כהניה
כחי חן סה
מיכ גם

לשומעם
מכתבו
הי ועלם
הענין לח
הענייה ח
פניח רחי
יעלה ועין
לסוכר ח
מחשבת לו
יעיר רק ל
סירי רק

הזכרת יוסף שבפית שם סקיד שאולי יסריח או יכשלו אבריו בדרך דהאי לא שייך לחוש באלעזר, ולכן ראיית האור שמח מאלעזר הכהן שהובילוהו להקבר בגבעת פינחס בנו אינה ראיה כדכתבתי בספרי אגרות משה חיריד סימן רל"ח.

הגני ידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן קח

ד בקריאת המגילה ע"י מיקראפאן

מע"כ הרב הגאון המפורסם מהר"ר חיים דובער גינזבערג שליט"א הגאב"ד והאנקאווער.

הנה בדבר קריאת המגילה ע"י מיקראפאן קשה לומר בזה הלכה ברורה כי לא נתברר טראוי איך נשמע ע"י זה אנשים הראוי לסמוך עליהם. ולכן אין ראוי לקרא המגילה שישמעו ע"י המיקראפאן ועד עתה כמדומני שלא נשאלתי על זה לומר בזה הלכה ואיני זוכר כלל מה שכתב כתרי"ה בשם רב צעיר אחד שאמרתי שאין למחות בידם.

אבל מה שפשיטא ליה לכתרי"ה שאין יוצאין בשמיעה ע"י מיקראפאן מטעם שהוא כמו ששומע מאינו בר חיובא לפ"מ דאומרים המומחים בטיבו של מיקראפאן שלא מוציא ממש הקול של האדם המדבר אלא הד הברה בעלמא, ולא דק כתרי"ה בלשונ דאין שייך זה לקול הברה שבמתני' דרי"ה דף כ"ז שהרי הטא נשמע קול חזק ובריא אך כונת כתרי"ה היא שאומרים שנשמע קול אחר שנברא מקולו ולכן שייך דמיונו לנשמע מלאו בר חיובא דקול הברה לא שייך ללאו בר חיובא. הנה לדידי מספקא טובא אף אם נימא שהאמת כאמירת המומחים שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנעשה מקולה מטעם שכיון שעכ"פ רק כשהוא קורא נשמע הקול יש להחשיב זה כשמיעת קולו ממש דהרי כל זה שנשמע עושה קולו ממש. ומגין לנו עצם כח השמיעה איך הוא שאולי הוא ג"כ באופן זה שנברא איזה דבר באויר ומגיע לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע שהקול יש לו הלך עד האזן וגם יש קצת שיהוי זמן בהלכו. ומי"מ נחשב שהוא קול האדם

לכן אפשר שגם הקול שנעשה בהמיקראפאן בעת שמדבר ששומעין אותו הוא נחשב קולו ממש וכן הא יותר מסתבר. וגם לא ברור הדבר מה שאומרים שהוא קול אחר. ומטעם זה אפשר אין למחות ביד אלו שרוצים לקרא המגילה ע"י המיקראפאן מצד ההלכה. וקלקול למצות אחרות שהוא לשופר וקריאת התורה בשבת וי"ט אי אפשר לבא מזה דהא אסור לדבר במיקראפאן בשבת ויום טוב ובמצות דבור שבחול אם ג"כ יקראו במיקראפאן הא אם אין למחות במגילה כ"ש באלו.

אך מ"מ כיון שלא ברור להיתר והוא ענין חדש. בכלל יש למחות כדי למנועם מלרדוף אחרי חרשות אחרות שלהוטים בזה במדינות אלו כמו שכתב כתרי"ה.

ידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן קפ

באחד שאכל כזית מזונות ושתה יין חצי שיעור אם יזכיר על הגפן

כ' מרחשון תשכ"ד.

מע"כ ידו מהר"ר אשר אנשיל הלוי יונגרייך שליט"א.

בדבר אחד שאכל כזית ממיני מזונות ושתה יין חצי שיעור אם יזכיר על הגפן בברכה אחרונה. הנה יכול לברך ואין בזה משום הפסק. דגדולה מזו סובר הט"ז סימן ר"ח ס"ק י"ט דאף בשתה ספק אם הוא יין או שאר משקה דיוסיף גם על הגפן כשאכל אח"כ מיני מזונות כיון שאין כאן ברכה לבטלה, ובזה פליג הרמ"א משום דאולי אין שייך פה שם גפן כלל כדאיתא במ"ב סק"פ. אבל בפחות מכשיעור ששייך שם גפן לכרע יכול להוסיף, וממילא טוב להוסיף. ואם שתה יין כשיעור כזית דהוא שליש רביעית כדאיתא במ"ב סימן ר"י ס"ק י"א שהוא ספק שמא מברכין על כזית כדאיתא שם בש"ע סיף א' מתויב להוסיף.

סימן קי

בהפסיק בין של יד לשל ראש

ובין תפילין של יד לשל ראש אסור לעני אמן יהא שמיה רבא וקדושה וברכו לו לשמרו ולכוין למה שאומרים כמפורש ב סעיף י'. ואם הפסיק וצנח מחלוקת הפוסקי סק"ה אינו מברך שנית על תפילין של ר להניח ולהמציא ס"ק י"ז חזר ומברך. ויק דלאו שאין מברכין על של ראש בלא הפ לברך אף בהפסק עניית איש"ר וקדושה וברכו שהם דעת רבים כדאיתא במחצה"ש וכן נ ס"ק ל"ו. אבל למנהגנו שגם בלא הפס על של ראש על מצות ובסח מברך על שתים לא יצטרך לברך שתים בהפסיק וקדושה וברכו. משום דלענין ברכה דלהני ראש יש לנו בזה גם דעת הט"ז שלא ל על הסוברים דלעולם אין מברכין שתי של ראש, ועיין בבאור הלכה ד"ה אם שכ מארה"ח שבה אף לדין לא יברך כ"א אין אצלי הספר אבל נראה שזהו טעמו. אמן על ברכה הוא הפסק וצריך לברך למנו כמו שיהא בעלמא. ואף אמן על ברכת ה חברו נמי מסתבר כהדבר שמאל שרעק ס' מסיק כמותו דהוא הפסק ויצטרך לב דטעם הפמ"א שהביא הוא טעם קלוש מסברא בלא ראיה ולכן אין להחשיב זה לענין ברכה שהספק הוא להקל.

ובדבר דיו אם הוא חציצה לנטי"ה. ה בסימן קס"א סעיף ב' דלח אינו חוצץ, ופ אף שניכר איזה מראה שחרודית ואף ב שהמים מגיעין לגופו דרך דיו הלח, ואם הוא חציצה וצריך תחלה להעביר הדיו ב קודם הנטילה, ואם נשאר רק מראה הדיו אינו חוצץ כדאיתא בש"ך יר"ד סימן קצ"ה וכן הוא במ"ב ס"ק י"ד שבין כדיו ובין ב נשאר רק חזותא בלא ממשות בעין אינו ז ולצאת בכטוי פלאסטיק על הכובע בש ומבואר זה בספרי אגרות משה על אר"ח סי

ידו.

משה

חוק

נישאים על גלי הרדיו היוצאים מהמשרד אשר ירוצו באותה המהירות של האור והם ממלאים כאן את התפקיד שהחוטים עושים בטלפון, ורק אח"כ ע"כ כמה מיני מכשירים מצליחים להפעיל את המגנט שבתוך המקלט שיקבל השפעתו רק מהזרם המשתנה שבא מהמיקרופון ולא מהגלים האלקטרומגנטיים היוצאים מהמשרד, ומשום כך אף גם ברדיו מושך המגנט את הממברנה ועושה בה זעזועים בדיוק כאותם הזעזועים שנעשו בתחילה בממברנה של המיקרופון.

קצור הדברים הוא שאין להשתמש בכיה"כ לצרכי תפילה במיקרופון ורס"קול, היות שהדבר הזה נחשב רק כהנפת סודרים שהיתה באלכסנדריה של מצרים לדעת היכן החזן עומד בתפלתו, אבל אי אפשר כלל לצאת בשמיעה זו בשום דבר שחייבים לשמוע מפי אדם. ואף שיודע אני שרבים יתמהו על כך וכמו זו יהיה דבר זה בעיניהם, עם כל זאת האמת הוא כדברינו, וברור הוא בעיני שזה מוזר רק לאלה שאינם יודעים כלל מה טיבם של המכשירים האלה (וחושבים מחשבות הבל שחוט הטלפון או גלי הרדיו מוליכים ממש את קול האדם. וכדי להוציא מלבם טעות זו הארכתי מאד כביאור הדברים) אבל לא לידועים את האמת, כי בדברי בזה עם מביני מדע ויודעים בהלכה כולם הסכימו לי. ^L

ב.

עתה נפן לברר אם מותר להשתמש ברס"קול בשבת ויו"ט לא לצורכי תפילה כי אם להשמיע על ידו נאומים באופן ששעון אבטומטי יחבר אותו עם הזרם בשעה הדרושה, או ישאיר אותו כל השבת דלוק ומחובר לזרם מאתמול. שאלה זו נוגעת גם לענין רדיו אם מותר להשאיר מקלט הרדיו פתוח לפני שבת או שיפתח מאליו בשבת ע"י שעון הערוך לכך מאתמול כדי לשמוע בשבת את השידורים (באופן שהמשרד וכן שאר כל המלאכות הכרוכות בכך נעשות אך ורק ע"י נכרים וגם לצורך נכרים). ונראה דמה שרגילים בשעת השמוש לשנות את הקול או להעביר את הקליטה מגל לגל, מסתבר דאין בזה שום איסור, כיון שלא נעשה בכך שום כבוד והדלקה, הואיל ובסבוב הרגולטור משתנה רק כח הזרם. שעובר דרך המנורות מבלי להשפיע כלל על האש עצמה שבתוך המנורות.

ואף לפי המבואר באות הקודם שהממברנה עצמה חשובה כמשמעת קול, וממילא יש לדון שהמדבר בקרבת מיקרופון יחשב כמשמיע קול ע"י ממברנה כיון שכל זה נעשה ע"י הקול היוצא מפיו דהו"ל ממש כחו.

התוקע, וכמדומה לי שצריכים לומר לפי"ז דמה שאמרו בגמ' אם קול הברה שמע לא יצא, היינו מפני שקול הברה נשמע קצת לאחר קול האדם משא"כ בטלפון ורס"קול, ולענין הוא חידוש גדול מאד ואין אני מבין אותו. ^L

לענין עדות יש להסתפק כיון שגזיה"כ הוא דבעינן דוקא "מפיהם" אפשר שאם שמעו כו"ד את העדות ע"י מכשיר כזה שהופך בתחלה גלי הקול לגלי חשמל וחוזר תיכף ומהפך אותם שוב לגלי קול ע"י תנודות ממברנה, דאפשר שאף אם העד עומד ממש לפני הדיינים והם רואים אותו כפניו איך שהוא עומד ומדבר בפיו, דאפי"ה אמרינן שהדיינים אינם שומעים כלל את העדות מפי עד כי אם מפי ממברנה, ואע"ג דמה שאין שומעין עדות מפי מתורגמן הוא רק משום חשש שהוא משנה את דברי העדים משא"כ הכא, שאני התם שהדיינים שומעים ממש את העדות מפי העדים רק אינם מבינים ולכן שפיר מהני מתורגמן.

ג ראיתי במצודת דוד להרב פלדמן שכתב בקצור שו"ע ה' מגילה: "וכן אם רשאי לענות אמן אחר ברכת חברו ששומע ע"י הטלפון, עיין שו"ת מנחת אליעזר ועוד אחרונים שדברו מזה". ולפי הדברים שאמרנו נראה שיש לשמיעה זו דין הנפת סודרים שהיתה באלכסנדריה של מצרים דחשיב רק כיוודע באיזו ברכה הש"צ עומד ולא יותר, וכיון שכן נראה שאין לענות כלל אמן על ברכה שהוא מחויב לצאת בה, ואף גם ברכה שאין השומע מחויב לצאת ידי חובתה ג"כ אפשר דרק אם עומד בבית הכנסת או אפי' סמוך לו ושומע חזרת הש"ץ או שאר ברכות ע"י רס"קול או שפיר נגזר אחר הצבור ועונה אמן מידי הדיו אלכסנדריה של מצרים, משא"כ כשעומד רחוק ושומע ע"י טלפון ולענין שאין לענות כלל אמן על שום ברכה ודינו כעונה אמן לבטלה, הואיל והוא שומע את הברכה רק ממברנה ולא מפי אדם, וכמו"ש כמה פעמים שע"י תנודות הממברנה חשוב רק כיוודע לכרוך את הרגע שהאדם עומד ע"י המיקרופון ומברך (וגם זה לא תמיד כי יתכן שזה כבר נשמע מתקליט), וכיון שכן מסתבר דבכה"ג שהוא עומד רחוק ואין לו שום צירוף עם המברך דאין לענות אמן על ברכה זו.

ד וקול וחומר הוא לפי"ז שהשומע קול שופר, מקרא מגלה או סתם ברכה ע"י רדיו שאינו עושה כלל שום מצוה וגם אינו רשאי לענות אמן אחר המברך, כי הקול היוצא מהממברנה של מקלט הרדיו איננו כלל קול התוקע או המדבר אלא גם כאן רק הממברנה עצמה היא המדברת ונמצא שרק קולות עץ ואבן הוא שומע ולא קול אדם. ואדרבא רדיו עוד יותר גרוע מרס"קול וטלפון, כי חוץ מזה שהמיקרופון הקולט את קול האדם מוליך למשרד רק זרמים משתנים כמו בטלפון, אף גם זה יש כאן שהם אינם הולכים כלל ישר אל המגנט שבמקלט הרדיו אלא בתחלה הם

ה (4) לאחר שכבר נדפס מאמר זה נודמן לי לדבר עם מרן בעל החזו"א זצ"ל ואמר לי שלדעתו אין זה כ"כ פשוט, ויתכן דכיון שהקול הנשמע נוצר ע"י המדבר וגם הקול נשמע מיד כדרך המדברים "אפשר" דגם זה חשיב כשומע ממש מפי המדבר או

הרב"ג ל' שלמה זלמן אויזרובאן זצ"ל
חלק א

קיימת לן הכי, היינו שאין השכינה שורה אלא על גדולים וכו', ע"ש. ואם כן דיו לנא מן הדין להיות כמדון, מה גבי קטן דוקא א' ולא ב', אף גבי יסן דוקא א' ולא ב'. וכמו מהר"ל [שם] אע"ג דכמו הרא"ש [ש"ס כלא ד' סימן יט] דנענין שיכונו ט' לנכרת הס"ע כמו שכתוב סימן קכ"ד סעיף ד', לא נהיגין הכי, דהא חזינן דלפילו מי שמשמט ואינו שומע מלמך ל' ב נכון שהאחרים. ואם הוא יסן מעירים אותו, ואם לא רנה לעמוד אין נרץ להמתין: י ושנת שלש עשרה אינה מעוברת. משמע דלס שנת י"ג מעוברת, אותו שנועד באלד ראשון

נעשה בן י"ג באלד ראשון, וכן כתב בלבוש סימן תרפ"ה [סעיף א]. וז"ל, דהא מי שנועד בשנת פשוטה אינו נעשה בר מזה עד אדר השני, כמו שכתב בהג"ה, וז"ל גם זה אע"פ שנועד בשנת העיבור, מכל מקום אשתקד הינה שנת פשוטה ונעשה בן י"ג באלד סתם, א"כ לא מלאו לו שנת י"ג עד אדר שני וכן משמע סוף ערכין [לא, א] דערבין דף ל"א [פ"ט]: ז. ספר המנהיג סימן ע"ט בשם רש"י [בספר האורה סימן קל והנהיג מיימונים דפוס קושטא פלמוד מורה סוף פ"י בסם הירוק וריב"ש סימן קנב בשם מהר"ס מרוטנבורג בש"ס דפוס לטב סימן קנ]: פ. האגור בחידושי [בפירושי סוף הפסד וכו' וד"ה כסוי בספר] מההיא דערבין דף ל"א [פ"ט]: ז. ספר המנהיג סימן ע"ט בשם רש"י [בספר האורה סימן קל והנהיג מיימונים דפוס קושטא פלמוד מורה סוף פ"י בסם הירוק וריב"ש סימן קנב בשם מהר"ס מרוטנבורג בש"ס דפוס לטב סימן קנ]: ק. שם בשם רש"י [שם] ותשובת הריב"ש [שם] ורמב"ם פלמוד מורה ז' ד והנהיג מיימונים דפוס קושטא שם בשם הירוק וריב"ש ד"ה כנב בספר בשם שו"ת הרשב"א [כ"ז]:

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

ה. ריב"ש בנפשוה אפרת [סימן שט"ז]: ט. פסחים פ"ה [פ"ט]: פ. שם בפירושי רש"י [ד"ה מן האגף] ולדעת רבינו ירושם [נתיב ג ט"ז] כ. ד וכו' ד"ה ובמלא לעמ המ"ס קרבן פסח ט, א':

לאמרם בעשרה, וכשאין תשעה ציבת הכנסת המכוונין לצרכת שליח לצור נראה כצרכה לצטלה לכך כל אדם יעשה עלמו כאלו אין תשעה זולתו וכוון לצרכת החזן. ולכן צימי אצמינו יחדו עשרה צטלנין להיות תדיר ציבת הכנסת ולכוון לשליח לצור מראש ועד סוף. והמומרים עם החזן נראה כקלות ראש. L

ובברכת יוצר וערבית אני אומר עם שליח לצור צנחת כי אין אדם יכול לכוון תדיר עם החזן בשחיקה וגם אם היה אדם מכון לדברי שליח לצור בשחיקה וצאמצע הצרכה פנה לצו לדברים אחרים הרי הפסיד הצרכה כי הפסיק צאמצעיתה, אבל כשאדם קורא צפוי ואף אם קרא מקצתה בלא כוונה יא, כדאמרין בצרכות² עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך מצות קריאה בלא כוונה. ואמרין בירושלמי³ מחזיקנא טיבתא לרישי דכי מטינא למודים כרע מנפשיה. וכשאני מגיע לסוף הצרכה אני ממחר לקיים צרכתי קודם שיסיים החזן צרכתי ומכוון אני לענות אמן אחר צרכת החזן. וגם⁴ דבר פשוט הוא שאין לומר קדיש עם החזן כי אין אומרים קדיש אלא בעשרה, וצריך להצין לחזן ולענות אמן יהא שמייה רצא אחריו. כמו כן צקדושה אומר החזן נקדישך ונעריך וכו' עד שמגיע לקדוש ואז עונין הצבור קדוש. ובקליחות נהגו להפסיק צוסלח אהה אע"פ שאומרו פעם שנית מאי נפקא מינה כמה פעמים כופל ושונה בצליחות ותחנונים, והלא הוא מתחיל כל שליחה סלה לנו אבינו וכו' אע"פ שכבר אמר אותו בתפלה. ושמעתי מאבא מארי ז"ל שהי' אומר על כל צרכה וצרכה שהיה שומע בכל מקום צרוך הוא וצרוך שמו. וזה הוא שאמר משה רבינו עליו השלום⁵ כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלהינו. ועוד אפילו כשמוכיר לנדיק בשר ודם צריך לצרכו שנאמר⁶ זכר נדיק לצרכה. וגם שמעתי כל העולם שאומרים יתעלה וישתבח כשאומר החזן צרכו ולכן מאריך צו החזן, וסימן לדבר מודים שמאריך צו החזן כדי שיאמרו הקהל מודים דרצון.

ב

ובברכות שמונה עשרה אין לשנות ממצע שטצעו חכמים ולא שמעתי ולא ראיתי מעולם כי אם ושבענו מטובך¹ וקאי על הקדוש צרוך הוא ולא על השנה, וכן בכל הצרכה צרך עלינו ותן טל ומטר ושבענו מטובך וצרך שנתנו והמשנה הפסיד. ואין לומר ותכניע כל אבינו אלא ותכניע² צמהרה צימינו. כי יש לי קונטרס מעשה ישן וכתוב צו כל הצרכות של כל השנה וסכום כמה חיצות יש בכל צרכה וצרכה וכנגד מה נתקנה, וכתוב צו תשעה ועשרים חיצות יש בלמשומדים משום דמשומד כופר צתורה שכתב צתורה

ואילך הובא בב"י אר"ח סי' קכה. 5 דברים לב, ג. 6 משלי י, ז. כ ו לא: ושבענו מטובה. 2 כ"ה בד"ק וכו"א. ברפוס ר"ב ותכניעה [1]. ובר"ל ותכניעים.

הואיל יש לשעורים עילויא אחרונה צפת לכן אין מצרכין על השכר צורא פרי האדמה, ועוד כיון שהמשקה צלול ואין השעורים נכרים צהם עקרו על שם המים. ולא שייכא להא דרב ושמואל³ כל שיש צו מחמשת המינין מצרכין עליו צורא מיני מוונות לפי שאין בשכר אלא טעם צעלמא מידי דהוה אשחיתא שמצרכין על רכה שהכל. ומי שעורים אלו גרעי מימי שחיתא רכה שגשחית רכה נשאר צה הקמח שמערבים צה. אבל צמי השעורים אין מהשעורים צחוכם כלום אלא מי צישול השעורים מתמצה לנד אחד ואין צהם אלא קליטת טעם וכח של השעורים. ואע"פ שהשעורים נעשים דייסא ואם היה אדם רוצה לאכול מהם היה צריך לצרך צורא מיני מוונות מ"מ עיקר צישולם צצביל המים ואינן נמשכין אחר השעורים. ולא דמי למיא דשלקי דהנך עיקר צישולם צצביל הירקות הלכך כיון שנתנו הירקות טעם צהם הולכים אחר הטעם. ואפי' אם צשלו הירקות לנורך מימיהם לרפואה כיון שכל העולם מצשלים אותם לאכילה לא נשחית צרכת המים צצביל זה שמצשלים עמה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת הירקות.

טז

ונשים יוצאין צימון של אנשים כיון שמסובין יחד דנשים מוונות לעצמן כל שכן דיוצאות צימון של אנשים.

יז

וששאלת מי שלא נתמלא זקנו כמה פעמים יכול להתפלל צאקראי¹. דע שיכול להתפלל צאקראי כאחד מצני העיר שמתפלל כשיעלה על לצו וצלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי שליח לצור הממנה אותו להקל מעליו ולהתפלל צעדו לשעות.

יח

ועל שמקריין לתוקע, מנהג כשר הוא מחמת שאימת לצור הוא על התוקע וצהול הוא איכא למימר שמה יטעה, והפסק אינו כמו גביל לתורי¹.

יט

ונראה לי שיש לגעור צאותן המגציהים קולן צי"מ ואומרים עם החזן תפלת י"ח וקדושה. ואף לרבי יוחנן דאמר¹ ולואי שיתפלל אדם כל היום הני מיילי ספק התפלל ספק לא התפלל. אבל היכא דהתפלל כבר אסור להתפלל שנית. והחזן מתפלל להוציא את מי שאינו צקי, והקהל יש להם לשחוק ולכוון לצרכת החזן ולומר אמן, וכשאין תשעה צצית הכנסת המכוונין לצרכת שליח לצור קרוב הוא צעיני צצרכת שליח לצור לצטלה כי נתקנו צרכות לשליח לצור

3 שם לח, ב. יח 1 ראה להלן סי' כב. יח 1 ברכות מ, א. יט 1 ברכות כא, א. 2 יג, ב. 3 ברכות ב, ד (דף ה, א). 4 מכאן

7 ע

לא שבת ולא יום טוב.

אבל אפרסמא דכיא ודאי אינו מוסיף קדושה כלל ולא הוזכר בכתבים לא שמענו אלא במלכים ביהוא בן נמשי וביהואחו, אף על פי שהרמב"ם לא הוצרך להזכיר יהואחו בהלכות כלי המקדש פ"א שנמשח באפרסמא דכיא משום דאפי' תימא בשמן המשחה הא היה חזי ליה לפיכך הזכירו תחלה עם שלמה ויואש אעפ"י שבימי יהואחו כבר נגנזה צלוהית של שמן המשחה; וכבר גשאלנו על שאול אם נמשח בשמן המשחה או באפרסמא דכיא כיון דכתיב ביה פך ולא קרן, ומסתברא לן בשמן המשחה, שאין קרן מעכב בו, ונקרא שאול בחיר ה' ומלך על כל ישראל ועדיין לא נבחר דוד והוא עצמו קראו משיח ה' כדכתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי, דאי באפרסמא דכיא מאי רבותיה.

שביעית — על ברכת להניח תפלין אמאי נהגינן לברך מעומד כיון שצריך לישב בהנחת תפלין של יד והרי כמה חבילות של מצות מברכין עליהן מיושב, ואם ברכת זולבנה וספירת העומר יצאו מכללן לברך מעומד פירשו בהן חכמים, ומשמע דס"ל לשואל להני תרי דוקא ותו לא.

תשובה, תם אני לא אדע איה החבילות האלה, שאם באנו לדון מפסח מצה ומרור אכילה שאני, מישיבת סוכה כעין תדורו אמר רחמנא, ולא הוצרכו לפרש בברכת הלבנה שתהא מעומד אלא משום דחיובא דאתי ממילא הוא ואינו מחוסר מעשה סדיא הרואה לבנה בהדושה דאתרמיה ליה מיושב היה ליה דומיא דסוכה קמל"ן דלא, ספירת העומר נמי אין בה מעשה להכי אצטריך לאסמוכי אקרא שתהא מעומד, וכי תנן הקורא את המגלה עומד ויושב בברכה לא מיירי ולעולם אימא לך מברך בעמידה וכן עמא דבר, א"נ שאני מגלה דרבנן, ולעולם הנחת תפלין היא יותר דומה לציצית שופר ולולב דכוליה עלמא מברכי עליהו מעומד, ולדידן דנהגינן לפטור התפלין שתייהן בברכה אחת מאי חזית לברך מיושב משום של יד נברך מעומד נישום של ראש, ורוב המברכים שתיים מניחין שתייהן מעומד אף על גב דלא ניחא לן אלא להניחן חדא מיושב וחדא מעומד, ברכות ק"ש לא חשיבי לן כברכת המצות גרידתא אלא צלותא מיושב קריוה רבנן, ברכת התורה ליחיד שאין אנו מדקדקים בה לברך מעומד שניא היא דתדירה וכתוב בה בשבתך בביתך, והוא טעם מספיק גם לברכות ק"ש, ולנו חבילות גדולות של מצות שנהגו העם לברך עליהן מעומד כגון ארוסין ונשואין (ג) מילה ופדיון הבן קביעות מזוהה ושחיטה ורבות כאלה, ומנהגן של ישראל תורה היא.

1 שמינית — מי שהוא בקי בתפלה והתפלל בלחש עם הצבור מהו שיעסוק בתורה בשעה ששליח צבור יורד להוציא את שאינו בקי ובלבד שיענה אמן, ואף על פי שלפעמים לא ידע על איזו ברכה הוא עונה הנפת סודרים של אלכסנדריא תוכיה.

(ג) נהגו העם לברך מעומד ברכת ארוסין ונשואין וכו'.

תשובה, רוב העולם אינם יודעים שש"צ יורד אף על גב דלא יאות להם — וכיון דגלו דעתייהו שאינן מ יודעים על איזו ברכה אין כאן אמן שלשה שאכלו, ולא עוד אלא שהם פטור מן המצוה, ואם ענו מצוה קע הם בכך אלא שדבר אחר גורם לה המצוה ובידם שתיים כאבוח של רבי בסוף פרק ג' הנקרא כן על שם שהי אבל באלכסנדריא של מצרים יודעי ראשונה שנייה או שלישית — ואנו יאה ש"צ מוציא אותנו וראוי שנספי הצורך נכוין לצאת בשעה שש"צ ומה טוב שלא לעסוק בדברים אחר

תשיעית — כתב הרמב"ם ארבעה כלים שמשמש בהן כ"ג ב"י אחרות היו לו וכו', לא ידענא מאי

תשובה, הכתנת בכלל ד' בגדי ושל י"ב מנה בין הערבים דבדידה אמר קדש בשאר כלים, אעפ"י שז ממה שספרו שם בגמרא יומא ל"ד וברבוא וברבותיים אלמא בשאר בו מלה מיותרת היא בטעות סופר ונ יעויין בהלכות עבודת י"ה פ"ב ע או שלא קדש בין בגד ובגד ובין ע עבודה לבגדים ובין בגדים לעבודו

עשירית — מה זה שאנו נתנם להאיר על הארץ, דהא קרא ד היינו יוצר המאורות.

תשובה, גרסינן בירושלמי א ברכה פסוק, ופרישו רבנן דתנתי הכל הולך אחר חתום ברכות, ועו בברכת יוצר אור כדבריך וכן ל ימעולם אתה גואל בין בחול בין

תשובה. רוב העולם אינם נוהרים וקורין בסדר קרבנות וכיוצא בשעה שש"צ יורד אף על גב דלא יאות עבדין ובכל כי האי גוונא איכא משום הנח להם — וכיון דגלו דעתייהו שאינן מכוונים לצאת אף על פי שיענו לפעמים ואינם יודעים על איזו ברכה אין כאן אמן יתומה כמפורש בירושלמי הביאו הרב בפרק שלשה שאכלו, ולא עוד אלא שהם פטורים מן הדין מעניית אמן שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואם ענו מצוה קעבדי ובכלל מצוה ועושה נינהו דהא מצווים הם בכך אלא שדבר אחר גורם להם ליפטר לפי שעה והמה מ"מ חוטפים את המצוה ובידם שתיים כאבוה של רבי יוסי בן החוטף אפרתי שנוכר במשנה דכלאים בסוף פרק ג' הנקרא כן על שם שהיה הוסיף מצות מן השוק ומזכירין אותו לשבח, אבל באלכסנדריא של מצרים יודעים היו על ידי הנפת סודרין אם היא ברכה ראשונה שנייה או שלישית — ואנו מחזיקים עצמנו בקיאים להתחייב בתפלה שלא יהא ש"צ מוציא אותנו וראוי שנספק בעצמנו בבלתי בקיאים שאם לא כיווננו כל הצורך נכוין לצאת בשעה שש"צ יורד ועם זה אנו נכנסים לספק אמן יתומה, ומה טוב שלא לעסוק בדברים אחרים ולכוין ולענות אמן.

תשיעית — כתב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ח בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כ"ג בי"ה כתנת מכנסים ואבנט ומצנפת ושתי כתנות אחרות היו לו וכו', לא ידענא מאי קאמר.

תשובה. הכתנת בכלל ד' בגדים, וה"ק: והיא לבדה היתה של י"ח מנה בבקר ושל י"ב מנה בין הערבים דבדידה קפיד קרא דכתיב כתנת בד קדש ילבש ולא אמר קדש בשאר כלים, אעפ"י שהן קדש וטעוניהן גניזה כמו הכתנת, ולמד כן ממה שספרו שם בגמרא יומא ל"ד ע"ב מאמותיהן של כהנים שעשו לבניהן כתנות ברבוא וברבותיים אלמא בשאר בגדים לא קפדינן כולי האי, ואפשר ד"אחרות" מלה מיותרת היא בטעות סופר ונשאר הלשון מתוקן ומקובל, ואגב חדא תרתי יעויין בהלכות עבודת י"ה פ"ב שכתב וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קדש בין בגד ובגד ובין עבודה ועבודה וכו', משפטו: או שלא קדש בין עבודה לבגדים ובין בגדים לעבודה.

עשירית — מה זה שאנו מוסיפים בסוף ברכות יוצר אור ובחסדו נתנם להאיר על הארץ, דהא קרא דייק טפי מעין חתימה דהיינו עושה אורים גדולים היינו יוצר המאורות.

תשובה. גרסינן בירושלמי א"ר יוסי כל הברכות אחר חותמיהן אין אומר ברכה פסוק, ופרישו רבנן דתרתיה קאמר: חדא הא דגרסי' בבבלי נמי י"ב ע"ב הכל הולך אחר חתום ברכות, ועוד אין חותמים מתוך פסוק, לפיכך אנו מוסיפין בברכת יוצר אור כדברייך וכן לפני חתימת גאל ישראל ערבית אנו מוסיפין ומעולם אתה גואל בין בחול בין בשבת, ואצ"ל חתימת ברכת הארץ של ברכת

ויעשו תיקון וסדר הלימוד כסדר הזה, להיות ליסוד מוסד ולחק עולם ולא יעבור, אין ספק שהפך ה' בדינו יצליח, והלכות יהיו מחודדים בתורת אמת ביתר שאת ויתר עז, והגאולה תקרב בזמן קריב.

ביאור המשנה מסכת המקום משנת הבריות

מז. וגרסינן בחלק (סנהדרין צט ב): אמר רבי אלכסנדר, כל העוסק בתורה לשמה, עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר (ישעיה כו, ה) 'או יחוק במעו יעשה שלום לי'. ולזה יובן מאמר רבי מאיר (אבות פ"ו מ"א): העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם [כולן] כדאי הוא לו וכו', משמח את המקום, משמח את הבריות. ענין שמחת המקום ושמחת הבריות, אינו יודע שמחה זו מה היא עושה. ולרב דאמר (סנהדרין שג), כאילו בנה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, שנאמר (ישעיה נא, טו) 'ואשים דברי בפיך וגו', והוא משמח המקום ומשמח הבריות, שבונה פלטרין למעלה ופלטרין למטה. ופירוש של העוסק בתורה לשמה, האריך אדוני אבי ז"ל בכמה מקומות בספרו, יעויין משם. והנה, לא מבעיא מי שלומד תורה שלא לשמה כדי לקנות את חבירו, הן ברבון הן במעשה, וי ליה וי לנשמתיה, אלא אפילו שלא לשמה, שלא יאמר אדם: אקרא כדי שיקראוני חכם, אשנה כדי שיקראוני רבי וכו' (נדרים סב א), אף זה לא יעשה, כי מתוך שלא לשמה זה, יבוא שלא לשמה הגרוע ביותר. ולעניות דעתי, דיותר יש לחזקה זה שמתוך שלא לשמה הטוב, שיבוא שלא לשמה הגרוע יותר, מן שיבוא מתוך שלא לשמה שיבוא לשמה, כי כך דרכו של יצר הרע, היום אומר עשה כך (שבת קה ב).

קורא תגר על כותבי ספרים וחולקים על הראשונים בדברי קתורים, התלמוד, מכל מקום אין למדין הלכה זו מפי התלמוד, כי הלא תהלה לאל, כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים התורה, ויש לנו לב להבחין איזה דרך האמת והישר, ומה חרי האף הגדול הזה להעלות בספר דברי קתורים.

גם קורא אני תגר, על הכותבים ספרים, וחולקים על הראשונים בדברי קתורים, אף שלוקח הלשונות הללו מן התלמוד, מכל מקום אין למדין הלכה זו מפי התלמוד, כי הלא תהלה לאל, כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים התורה, ויש לנו לב להבחין איזה דרך האמת והישר, ומה חרי האף הגדול הזה להעלות בספר דברי קתורים.

מז. גם שערוריה ראיתי, שלימוד המשניות נתפשט מפראג, וכוננת המתקנים היה כדי ללמוד ויהיה שגורה בפיהם, וחקנו הלימוד בבית הכנסת שלא ישכח במהרה. ועיקר כוננת היה, ללמוד המשניות אחרי כלות התפלה, לקיים 'לכו מחיל אל חיל' (תהלים פד, ח). וראיתי קצת בני אדם שלומדים הפרק משניות בלא עיון לימוד מקודם, ולפעמים באים בבית הכנסת באמצע התפלה, אף קרוב לגמר התפלה, וממהרין לקרות הפרק תוך התפלה, כדי שיהיה נמנה עם התורה ללמוד הפרק, ועדיין לא התפלל. ולפעמים קורא הפרק בשעת התפלה, עינו אחת במשניות ועינו אחת מושטט במחשבתו על ענין הלימוד, להתחבר התפלה והלימוד, ובאמת לא צדקו שניהם יחדו, ולא

שלא ללמוד בשעת התפלה וברפס הלומדים משניות בבית הכנסת

קרב זה אל זה. וכמה פעמים הייתי גוער להולכים בדרך הזה, כי זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד (שבת א, א). ולכן, מן הראוי למחות ולגעור באלה אנשים העושים כן, כי הלימוד זה הוא שלא לשמה, רק יקרא הפרק בביתו או קודם התפלה, ובוה תהיה התורה והתפלה מקושרת ומאוחדת, כשלהבת קשורה בנחלת.

יז. ענין לימוד של החלוקים. או לי אם אומר, או לי אם לא אומר. מאחר שראיתי וקריתי שהרבה גאוני עולם פערו פיהם לבלתי חק עליהם ומוחים בהם, ומבדילין מקדושת הלומדים. גם אדוני אבי ז"ל הפליג לדבר מזה, בתורה שבעל פה שלו, בספר זה (ה"כ מסכת שבתות, אותיות כד - לב), והפליג על זה אפילו למי שיאמר האמת. אמנם, אוסר במשהו אם יש דבר שקר בתוכו. ואם תאמר, אך יהיה לי פתחון פה לחלוק על דבריהם, אשר קמנם עכה ממתני. אך, לאחר שקראתי בתורה שבעל פה של אדוני אבי (הלך ד, כלל כד - רש"י, אות תקו), הניח מקצת לתרץ כל 'זפרדך' 'זפרקינך', ודברים אלה וכאלה, עיין במקומו. ואם כן, היה לי מקום לומר, כיון שהתורה מקצתה הותרה כולו, לחזק הדבר ולחזור למשנתו. אמנם לא כן עמדו, בודאי אותן שאומרים מקשן ותוצן ורוצים לעייל פילא בקופא דמחטא (כבא מציעא לה ב), וחושבין הרבה מחשבות במקשן ותוצן, באומרם: התוצן לא הבין המקשן והמקשן לא הבין התוצן, ומתוך דבריו בא לתוכחה המקשן עם התוצן, ויחם לבבו בקרבו מתוך הדברים, ומוציא דברים מפיו שאין רוח חכמים נוחה בוה, ואומר כאילו המקשן קורא התוצן עם הארץ או להיפק, יסכרו פי האומרים כן. או לאמור: שיש חסרון ברש"י. קבלה בדינו, מי שאומר חסרון ברש"י, יש חסרון במוחו, היכן אתם האריות וכפירים, ויש לכם לב כלב אריה, לעקוד הרים ולטוחן זו בזו, ולפלפל בקושיה ותירוצים בשמעתתא אליבא דהלכתא, וליישב דברי התוספות ורש"י להיותן אחרים. ובוה ודאי אין היזק בשאלות הקושיות כפי חכמתו, ולחבר הקושיות ולתרוץ מה חסרון אליבא פשט זה או פשט אחר. אלו הדברים הנאמרים באמת, וראויים להעלות על שלחן מלכים, ולהשומעים יונעם טוב, ובלמוד הזה יתענגו הבחורים ובעלי בתים וקנים ונערים, ובלמוד הזה תדבק וטוב לך סלה.

יח. ואגב, באתי להודיע שגדלה התמיתה, בעיני יפלא, שיש כת מהדרשנים, שהעמידו דרשות שלהם על פי הפוסקים. בודאי, באם הוא מכון הדברים להעמיד פשוטת המקרא או פשוטת המאמר על הדין ועל האמת, שסובל הפירושו, והשכל נותן, והמקום סובל דין הזה, אשרי לו ואשרי להשומעים אליו. וגם אנכי בשמתי תהלה לאל לעשות כן לפעמים, במקום שעין בעין יראה שהפשט סובל הדין הזה אליבא דהלכתא. אמנם, חולי רעה ראיתי ושמעתי, שרבים מהדרשנים מראים בקיאותם בריבים, שלמדו טורים ופוסקים, ומעמידין הדין על מקום שלית ביה לא דין ולא דיין, בודאי

יד רפ"ה
ילמד אפי' שלא לשמה, גם באופן שנאמר עליו נוח לו שלא נברא. כי מתוך שלא לשמה יוכל לבא לידי לשמה ללמוד על מנת לשמור ולעשות, שהמאור חדר מחזקו למוטט

לימוד התורה יהיה בשבת וזו הבראות חרישק

הטעם שיש מקום לדבר זה

קורא תגר על הדרשנים המניחים כל הספרים השייכים לדורו תורת ה' ומעמידים דרוש שלהם על הדין ולא על האמת

מקום יכמי ופוסקים ופוסקים ופוסקים

ע"ג הק"ס

תקכו

וששאלת על ראובן שעירער על שמעון על שהוציא זיזין מביתו לרשות הרבים, ונתחייב שמעון בב"ד להסיר הזיזין שלו, אם זכו בזה כל בני רשות הרבים אף על פי שלא בא בהרשאתם.

דבר פשוט הוא שזכו כולם, אפי' הנך דליתנהו במתא בההיא שעתא דזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם לא היה ראובן זוכה בדין כנגדו, נהי דהנך [ד]איתנהו במתא איבעי להו למיתי אי אודעינהו שרוצה לטעון ולא אתו כדאיתא ס"פ מי שהיה נשוי [כתובות צד,א] מיהו הנך דליתא במתא או אפי' הנך דאיתו במתא ולא אודעינהו יכלי למימר אי הוינן התם הוי טענינן שפיר טפי, ואם הם טענו כך נתחייבנו בלא ידיעתינו, אין חבין לאדם אלא בפניו:

תקכח

וששאלת על הדיינים שלא הזכירו שם העורר בפסק דין שלהם, אבל כתבו בסתם אין כח ביד פלוני להוציא הזיזין ברשות הרבים.

מה צורך יש להזכיר, רק שנתחייב בעל הזיזין בטענת שכנגדו שזכה וזיכה את הרבים, מאי נפקא מינה מי הוא.

ועל מה שלא הזכיר מקום הזיזין אם בצפון אם בדרום אם בעיר זו אם בעיר אחרת, דבר זה עומד להתברר בדיינין ובעדים אם זכורים על מה טענו, ואף על גב דאמר בפרק עשרה יוחסין [קידושין עה,א] נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי, במה דברים אמורים בזמן שבעלי דינין עומדין לפניו וכו'. פירש רבינו אבי"ה [סי' אלף כג] דמיירי בדיין

מומחה? או שאינו מומחה וקבלוהו עליהו, דכל זמן שבעלי דינין לפניו נאמן כבי תרי, אבל כשנפטרו מלפניו לא מהימן אלא כאחד, ואם הם ב' דיינים או ג' מהימני לכל דבר אף כשאין הבעלי דינין לפניהם:

תקכט

וששאלת על עשרה מצומצמין בבית הכנסת ואחד מהם מתפלל ביחיד, אם יכולין הט' הנותרים להוריד לפני התיבה אחד מהם לומר קדיש וברכו וכל דבר שבקדושה כל זמן שלא סיים תפלתו, דכיון דאינו יכול לענות עמהן לא קרינן ביה כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה, ונמצא שאין כאן אלא ט'.

ודאי טוב הוא והגון שהיו ממתנינים ליחיד עד שיגמור תפלתו כדי שגם הוא יענה עמהן, אפי' יש שם עשרה במילוי היה טוב להמתנינו אם יש שהות ביום להתפלל, אבל משום דבר שבקדושה כיון דהוא בבית הכנסת מן האגוף? ולפנים, מצטרף עמהם אף על פי שאינו עונה עמהם, ונקדשתי בתוך בני ישראל קרינא ביה דכל בי עשרה שכינה? שריא, דלא גרע מקטן המוטל בעריסה, דאמר פרק ג' שאכלו [ברכות מז,ב] דמצטרף לעשרה לרבי יהושע בן לוי, ואפי' מאן דפליג עליה לאו היינו משום דלא עני בהדיהו אלא משום דלא ידע למי מברכין ולא בר מצות הוא, אבל גדול דבר מצות הוא אף על גב דלא עני בהדיהו מצטרף.

ואפי' אילם חייב בכל מצות, והרי הוא כפקח לכל דבריו ומצטרף אף על גב דלא עני בהדיהו, וכל שכן האי יחיד דאיהו נמי בתפלה קא עסיק

שינויי נוסחאות

תקכו 1. ולא אתו, במהד' בלוק: וכיון דלא אתו הפסידו. תקכח 1. במהד' בלוק נוסף: הם. 2. מומחה, בדפוסים: מומחא, וכן להלן. תקכט 1. שהיו, במהד' בלוק: שיהיו. 2. האגוף, במהד' בלוק: האגף. 3. שכינה, בדפוד' בטעות: שכירה. 4. מצטרף... בהדיהו, נשמט בדפוד'.

תקכו כתי"מ סי' תפא. וראה הערה ראשונה בסי' תקכא. תקכח כתי"מ סי' תפב. וראה הערה ראשונה בסי' תקכא. א. וסי' אלף לב, הובא באו"ז סנהדרין סי' נט. ב. כ"כ בשו"ת הרא"ש ו,טו, ריקאנטי סי' תמד, וכ"ה בראב"ן קידושין עד,א (ד"ה נאמן הדיין), וריטב"א קידושין שם, ונפסק כן בב"י ושו"ע חו"מ כג,א. ועי' בהערות לד"ל סי' ע. תקכט כתי"מ

סי' תרלג. כל התשובה בד"ל סי' רב, שלטי הגבורים ברכות פ"ג על המרדכי סי' סד, תפ"מ ח"א סי' כו (תשובות), ובקצרה בהגמ"י הל' תפילה ח,ט. וראה הערה ראשונה בסי' תקכא. א. כן נפסק בב"י ושו"ע או"ח נה,ו-ז. וראה שם שהביא מהמהר"י בי רב בשם המהרי"ל (שו"ת סי' קנ [ח]) דאם מתפלל מצטרף י"ל דינן נמי מצטרף, עי"ש. ב. הובא

מפי' תורת חכמי אנוני
מכון ירושלים תשל"ג

מקבל
קבא
וש
וברכו
ודא
הושע
ברזל
ופר
לבית
כיצד
מן האג
ופליגא
צירוף
דתלמוד
בקטנה
הי סתנ
קיימא
דמייתי
חובתו
הלל וק
דברייתו
5. בדל
בכ"י
גנוי ירוש
ראשונה
ר"ה פ"ג
אמנם הו
לעשרה
שבקדושו
וכדעת ר'
פה, ב ד'
התשובה
(תשובות
(השני).
בגנוי ירו
ונחת טעו
חדיח בתו
תועיל הו

ומקבל עליו עול מלכות שמים דמצטרף בהדיהו, וקדמא שכינה ואתיא [ברכות ו,א]:

תקל

וששאלת אדם היושב בביתו ושומע קדושה וברכו ויהא שמייה רבה אם יכול לענות עמהם.

ודאי יכול לענות עמהם*, דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי [פסחים פה,ב] דאמר אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ופרי' דהיינו לענין זה שיכול לענות אפי' מחוץ לבית הכנסת כל דבר שבקדושה. תדע דהא בפרק כיצד צולין [שם] אמר מן האגוף² ולפנים כלפנים מן האגוף ולחוץ כלחוץ, אמר רב וכן לתפילה ופליגא דר' יהושע בן לוי. והקשה ר"י אי לענין צירוף פליגי רב ור' יהושע בן לוי, א"כ קשה סתמא דתלמודא בפרק כל גגות [עירובין צב,ב] גבי ציבור בקטנה ויחיד בגדולה משמע דאין מצטרפין וא"כ הוי סתמא דתלמודא דלא כר' יהושע בן לוי, ואנן קיימא לן כוותיה בפרק אילו נאמרין [סוטה לח,ב] דמייתי ראייה גבי מחיצה³ וכו', ואי לצאת ידי חובתו לענין העובר אחורי בית הכנסת ושמע קול הלל וקול מגילה, בהא ודאי לא הוי פליגי רב, דברייתא הוא ס"פ ראוהו ב"ד [ר"ה נו,ב] אם כיון

תקלא

וששאלתם קינוח הפה והדחה איזה מהם קודם*.

ודאי אין קפידא כלל, והא דפליגי ב"ש וב"ה [חולין קרב,ב] ב"ש אומרים מקנח וב"ה אומרים מדיח, א"כ הואיל והזכירו ב"ש קינוח ברישא וב"ה הדחה ברישא שמע מינה דבהא פליגי. הא ליתא, דהא קאמר תלמודא [שם קה,א] מר אמר חדא ומר אמר חדא, ואם כדבריך הוו פליגי טובא. ועוד א"כ הוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, ולתניניהו בעדיות. אלא ודאי אין קפידא, וב"ש אמר מקנח ברישא והדר מדיח מהני, ולפי שב"ש לא פירשו יותר, מאי דשיירו ב"ש פירשו ב"ה דהוא הדין מדיח ואחר כך מקנח, ולא פליגי במידי:

תקלב

וששאלתם אם מותר לקבוע ברזל או שאר מיני מתכות לנוי בראש חגורתו כדרך שעושין

שינויי נוסחאות

5. בד"ל נוספה כאן חתימת רבינו. בד"פ היא מופיעה להלן בסוף צדור התשובות ב"ב תקלב. תקל 1. צולין, בדפורד בטעות: תולין. 2. האגוף, במהד' בלוך: האגף, וכן להלן. 3. בכת"מ נוסף: מיניה. תקלא 1. ואחר כך, במהד' בלוך: והדר.

אומרים מקנח וב"ה אומרים מדיח, ומסקינן ב"ש אומרים מקנח וה"ה למדיח, וב"ה אומרים מדיח וה"ה למקנח, פי' דבכל חד וחד בעי קינוח והדחה, א"כ מ"ש גבי ב"ש דנקט מקנח וב"ה נקט מדיח, אטו דבכדי אית הכי, אלא ש"מ [דביה] [דבהא] פליגי, דב"ש סברי מקנח ברישא והדר מדיח, וב"ה סברי מדיח ברישא והדר מקנח. וראה בלבוש יו"ד פט,ב דהביא סברא להיפוך דאם מדיח קודם הקינוח אין ההדחה מועלת כל זמן שטעם שומן הגבינה עורנו בפיו שאין ההדחה מבטלת טעם שומן הגבינה, ע"ש. ג. הובא בב"י אור"ח קעג, ובב"ח יו"ד פט,ב, וכתב הב"י שם דאף אמנם דלשון הטור באור"ח וביו"ד שם דיקנח פיו ואח"כ ידיחנו, לאו דוקא, דה"ה איפכא (ראה בהערה הקודמת ד"א דהטור נקט כן בדוקא). ג. בנגזי ירושלים נוסף: ואינן יכול לפרש דלביש דוקא קינוח ברישא דהכי עדיף, דזה הוי מלתא בלא טעמא כי פירשת טעמא אמאי הדחה ברישא עדיף. **תקלב** כתי"מ ס"י מט. כל התשובה במרדכי שבת ס"י שנ, הגמ"י הל' שבת יט,ד (השני), ספר סיני ס"י רלו,

בב"י שם, ח. **תקל** כתי"מ ס"י תרלד. כל התשובה במהר"ם גנזי ירושלים ס"י י, תפ"מ ח"א ס"י כז (תשובות). וראה הערה ראשונה בס"י תקכא. א. כ"כ המרדכי ר"ה ס"י תשטו, הג"א ר"ה פ"ג ס"י יא, וכך היא דעת הרשב"א בשו"ת ח"ג ס"י רפו, אמנם הרמב"ן בפסחים פה,ב כתב דבמקום שאינו מצטרף לעשרה אינו רשאי לענות אחר השליח ציבור אמן וכל דבר שבקדושה דהוי ליה יחיד. ובטוש"ע אור"ח נה,כ פסק כרבינו וכדעת ר"י שיכול לענות עמהם. ב. כל הענין בתוס' פסחים פה,ב ד"ה וכן לתפילה. **תקלא** כתי"מ ס"י שיט. כל התשובה במהר"ם גנזי ירושלים ס"י יב, תפ"מ ח"ב ס"י יד (תשובות), ומזכרת בהגמ"י הל' מאכלות אסורות ט,ב (השני). וראה הערה ראשונה בס"י תקכא. א. לשון השאלה בנגזי ירושלים: וששאלת קנח הפה והדחה איזה מהן קודם, ונתת טעם לומר הדחה קודם, לפי כי אם מקנח קודם בפת, כי מדיח בתר הכי לא מהני שפיר, כי יהא נוסף הפת על הגבינה ולא תועיל ההדחה לגבינה שבין השיניים. והבאת ראייה מדקאמר ב"ש

ז' אם התחיל אחד מעשרה להתפלל תפלת י"ח לבדו ואינו יכול לענות עמהם אע"כ מצטרף עמהם ל"ה או ג' או ד' כל שנשאר הרוב שעונין אמן אין עניית המיעוט מעכבת שאין אמירת דבר שבקדושה ב' תלוי בענייתן רק שיהיו שם שנאמר * ונקדשתי בתוך בני ישראל על כל עשרה שהם בני קדושה שכינה שורה עליהם ויכולים לומר דבר שבקדושה (כגון קדיש וברכו או אפילו קדושה אם הש"ץ לא התפלל עדיין בלחש לעצמו אבל כשהש"ץ חוזר התפלה פעם ב' צריך לזוהר שיהיו ט' שומעין ועונין אמן אחריו שלא יהיה ברכותיו לבטלה כמ"ש סימן קכ"ד (סעיף ו')) : L

ח' ויש אומרים שה"ה אם אחד מי' ישן מצטרף לדבר שבקדושה אע"פ שאינו עונה עמהם ל"ה אבל יותר מאחד אין כבוד ל' שמים לצרפם אם הם ישנים ל"ה וי"א שאין לדמות ישן למתפלל לפי שהישן נשמתו מסתלקת ממנו ואין קדושה שורה עליו ואפשר שרוח הטומאה שורה עליו אפילו כשישן ביום כמו שנתבאר בסי' ד' (סעיף ט"ו) ולענין מעשה אין להכניס את עצמו למחלוקת כיון שאפשר להקיצו :

ט' כשאדם מתפלל לבדו אע"פ שיש עשרה בלעדו נכון שימתינו מלומר קדיש עד שיגמור כדי שיזכה גם הוא אבל אם מתפלל עמהם ומאריך בתפלתו א"צ להמתין עליו כמ"ש סי' קכ"ד (סעיף ה') :

י' ומי שישן בשעה שהצבור מגיעין לדבר שבקדושה נכון שימתינו עד שיעוררוהו משנתו ואם לא רצה לעמוד א"צ להמתין :

יא' חרש המדבר ואינו שומע ל"ה או שומע ואינו מדבר הן כפקחים ומצטרפים לכל דבר שבקדושה אע"פ שאין עונין עמהם * ואפילו הם ב' או יותר מ"ה כל שהרוב הם פקחים שיכולים לענות אמן אין עניית המיעוט מעכבת כל שהם בני מצות והשכינה שורה עליהם אלא שאם הש"ץ התפלל כבר בלחש מ"ה לא יחזיר התפלה שנית אלא א"כ יש ט' השומעים ועונין אמן כמ"ש סי' קכ"ד (סעיף ו') אבל מי שאינו שומע ולא מדבר הרי הוא כשוטה וקטן וזהו חרש שדברו בו חכמים מ"ה בכל מקום :

יב' לעולם הוא קטן עד שיביא ב' שערות אחר שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד מ"ה אבל קודם לכן אע"פ שהביא ב' שערות אינו אלא שומא :

יג' מי שנולד ביום ראשון של ראש חודש כסליו שהוא יום ל' של מרחשוון ובשנת י"ג חודש מרחשוון חסר וראש חודש כסליו אינו אלא יום א' אע"כ אינו נעשה בר מצוה עד ראש חודש כסליו שאע"פ שלחדשים ושנים מונין מיום ב' של ראש חודש שהוא עיקר ויום א' הוא מן חודש שלפניו מ"ה עדיין לא מלאו י"ג שנים שלימות מיום אל יום עד שיעברו כ"ט יומין שלמים ממרחשוון כמו שנולד אחר שעברו כבר כ"ט יום :

יד' מ' עברין שעבר על גזירת הצבור שגזרו בנידוי וחרם או שעבר עבירה שנתחייב עליה נידוי מצטרף למנין עשרה לכל דבר שבקדושה שנאמר בעכ"פ חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא ובקדושתו הוא עומד ולא יצא מכלל ישראל אבל אם נדוהו מאצלם אינו מצטרף לכל דבר שבקדושה שאם מצטרף מה הועילו בתקנתם שהבדילוהו מאגודתם מ' ומ"ה מותר להתפלל בבית הכנסת שהוא שם כיון שיש עשרה בלעדו אלא א"כ פירשו להחמיר עליו בכך :

טו' מ"ה צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר אינם מצטרפים אף על פי שהפתח פתוח ביניהם מ"ה ואפילו אם הרוב עומדים בבית הכנסת והמיעוט בעזרה שלפני בית הכנסת אינם נגררים אחר הרוב להצטרף עמהם ואפילו העומדים על האסקופה בתוך הפתח י' מן האגף ולחורץ דהיינו כשסוגר הדלת ממקום שפה הפנימית של עובי הדלת ולחורץ בלחורץ שהדלת מ"ה מבלדת בין פנים לחורץ ואף על פי שהיא פתוחה הרי מקומה כלחורץ י' (ולא מקום עוביה בלבד אלא כל מקום חפיפתה שהיא חופפת על האסקופה עד מקום שהיא נוקשת בו י' כגון שהדלת קבועה באמצע עובי האסקופה וסוכבת על צירה מצד פנים

פנים

פנים

לב נשאר
רות וכמו
:
או אותה
הם נאמר

או מקצתן
וריה שלא
אחר סדר
כו' ומ"ה
שהקריאה
תן לאחר
: אין להם
י"ח אלא
וברכותיה
או מקצתן
רה בשעת
שלאחריו
ה בקדיש
זיו עשרה
צתן קודם
ים שסדרו
רו חכמים
ה' ומטעם
זה תקנתם
יש לפניה

שעל כל
זה בפחות
מתפללין
והרי הוא
ענין אלא
מכן אין
הקטן אין
צ'רפו ע"י
לא יאמרו
הג' :

יב שנותיו
בו סימני
ערות בכל
ם' סומכין
א בהן ב'

אם

פנים

פנים

פנים

פנים

פנים

פנים

פנים

הלכות תפלה קבר

קעו

טז רל"ט
 יז מ"ח סק"ח
 יח ע"י רמ"א סי'
 י"ט סעי' י"ח
 י"ט רמ"א סעי'ד
 כ טור שו"ע
 סעיף ה'
 * (דברים) ל"ב
 (ג)
 * (משלי י"ד)
 כא מ"א סק"ט
 כב טור שו"ע
 סעיף ו'
 כג טור
 כד מ"א סק"י
 כה שו"ע סעי'ז
 כו זוהר מומה
 כז משונט
 מהרמ"ע
 כח מ"א סק"ח
 כט רמ"א סעי'ז
 ל טס
 לא מ"א סק"י
 טל"ה
 לב נרכות מ"
 לג רש"י שם
 לד הכר"י טור
 טו"ע סעי"ח
 לה רש"י שם
 לו ערוך רמ"א
 סעיף ח'
 לז ר"ד אטורסהס
 לח רמ"א שם
 לט מ"א סק"יד

ו' כשש"ץ חוזר התפלה יש לכל הקהל לשתוק ולכוין לברכות שמברך הש"ץ ולענות אמן
 ואם אין ט' מכוונים לברכותיו קרוב להיות לברכותיו לבטלה כי חזרת הש"ץ נתקנה
 לאמרה בעשרה וכשאין ט' מכוונים לברכותיו נראה כברכה לבטלה לכן כל אדם יעשה
 עצמו כאלו אין ט' זולתו ויכוין לברכת הש"ץ ו' ויש לגעור באנשים שלומדים בעת חזרת
 הש"ץ או אומרים תחנונים ואפילו אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי שלא תהיה
 אמן יתומה כמו שיתבאר לא יפה הם עושים (שאם אין ט') המכוונים לתחלת הברכות הרי
 הש"ץ אומר תחלת הברכות לבטלה שלא כמו שתקנו חכמים שהרי תקנו חזרת הש"ץ כדי
 להוציא את שאינו בקי ואינו מוציאו אלא כשט' שומעים לו ואם אין ט' שומעים אלא
 בסוף הברכות אע"פ שזה שאינו בקי שומע בכל הברכות לא יצא ידי חובתו כיון שתחלת
 הברכות לא שמע אלא ביחיד ואין היחיד מוציא את היחיד בתפלה והמתפלל סוף
 הברכות בלא תחילתן לא יצא ידי חובתו כמ"ש בסי' קי"ד (סעיף ט') וכיון שתקנת חכמים
 היתה שישמעו ט' לפחות גם תחלת הברכות כדי להוציא את שאינו בקי לא בטלה תקנתם
 אף עכשיו שכולם בקיאים כמו שנתבאר וכל אדם יעשה עצמו כאלו אין ט' זולתו ויכוין
 לכל ברכה מראשה עד סופה) ו' שאם הלומדים יפנו ללימודים עמי הארץ ילמדו מהן
 שלא להאזין להש"ץ ועסקו בשיחה בטילה נמצאו מחטיאים את הרבים:

ז' יש אומרים שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ התפלה כיון שמכוונים ושומעים התפלה
 מהש"ץ ושומע כעונה וכאלו מתפללין בעצמן (ולכן נקראו התקיעות שבחזרת הש"ץ
 בראש השנה תקיעות מעומד לפי שכל העם עומדים בחזרת הש"ץ):

ח' על כל ברכה כ' שאדם שומע בכל מקום נוהגין לומר ברוך הוא וברוך שמו על שם
 הכתוב * כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיני ועוד אפילו כשמזכיר צדיק בשר ודם
 צריך לברכו שנאמר * זכר צדיק לברכה ומ"מ כיון שאינו אלא מנהג ולא מתיקון חכמים
 כ"א אין מפסיקין לאומרו בכל מקום שאסור להפסיק לדבר הרשות אפילו במקום שמותר
 להפסיק לעניית אמן כגון בפסוקי דזמרה:

ט' ואחר כל ברכה וברכה יענה אמן בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו
 ידי תפלה והכוונה שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה
 כ' כי אמן הוא לשון האמנת דברים כ' ואמן שאחר שאלות ובקשות כגון אמן שבקדיש
 וכיוצא בו יכוין על העתיד שיאמנו דבריו ובקשותיו של זה ויקיימו במהרה ובברכות
 אמצעות של תפלה וברכת רצה ושים שלום שחתימתן היא שבח והודאה לשמו וגם ייחול
 וקיווי שיקיים דבר זה במהרה טוב לכיון גם כן באמן כ' הענינים שאמת הוא דבר זה
 ושיאמנו דבריו (של זה) ויקיים דבר זה במהרה:

י' לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו
 מנשוא אפילו יש ט' זולתו כ' שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהצבור עסוקין בשבחו
 של מקום מראה בעצמו שאין לו חלק באלהי ישראל ואפילו העוסק בתורה כ' שאינו
 חוטא כל כך לא יפה כ' הוא עושה כמו שנתבאר כ' וילמד אדם בניו הקטנים ויחנכם
 לענות אמן ל' ומיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא כ' וצריך שיחנכם לעמוד
 באימה וביראה ואותן שרצים ושבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם כלל לבית
 הכנסת:

י"א לא יענה אמן חטופה ל' (דהיינו כאלו האל"ף נקודה בחט"ף קמ"ץ או קמץ חט"ף
 אלא בקמ"ץ גדול) ל' וכן שלא יחטוף וימהר לענות אותו קודם שיסיים המברך וכן
 לא יענה אמן קטופה ל' דהיינו שמחסיר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה כפה שתהא
 ניכרת ל' וכן לא יפסוק התיבה לשתיים ולא יענה אמן יתומה ל' דהיינו שלא ימתין
 עם העניית האמן אלא מיד ל' שכלתה הברכה מפי המברך יענה אמן ל' ואם
 השליח ציבור מאריך הרבה בניגון של ואמרו אמן יאמר מיד אמן כי הארכת

הניגון

אם אינו מבין
 עצמו בלשון
 ב' (סעיף ג')
 א ידי חובתו
 לפחות ברכת
 אש עד סוף
 יח עד לאחר
 יפסע כמ"ש
 ר שבקדושה
 ז אפי' לדבר
 כלל הברכה
 שמו שאין
 מו שיתבאר
 וש והבדלה
 זור להפסיק
 ה' למלכות
 ריך להזהיר

להם לפני
 ולהתפלל
 ה"ז מקטני
 ור להתפלל
 רכות ט של
 עמו מלה
 אמן אחר

ב'ה ויחזור
 התפלה לא
 שאינו בקי
 הכנסת מי
 אין ענינו
 ו שנעשית
 אם בטלה
 להתירה
 יך הש"ץ

ל' להמתין
 כנסת אין
 ' שהש"ץ
 יוצה ואם
 'פיכך אם
 ל' וי' ומי
 י אף על

ש"ץ

רחב לפסוק שא"צ לחזור כ"א על פסוק זה בלבד, וגרויה שלא נצריך לחזור גם על פסוקים שיש בהם הזכרת השם ואשר יתכן שגם בפעם הב' לא יכיון בהם בהיות זה כבר יותר מפסוק אחד, וכנ"ל במג"א. (ד) עם החיתום בא למראה עיני ספר שו"ת תורה לשמה (הנדמ"ח מכת"י הגה"ח בעל רב פעלים ו"ל) ושמוכירו בכמה מקומות מספריה) וראיתי לו בחזרה"ח סי' ל"א שנשאל ג"כ על דבר זה, בענין פסוק פותח את ידיך שאומרים אותו כל יום בשחרית ומנחה שמנהג העולם לפתוח שתי ידיהם בו, ויש מלעיגין בזה המנהג באומרים פתיחת יד האדם מאן דכר שמא בפסוק זה הלא אנחנו מבקשים על פתיחת יד העליונה. והשיב דאין להרהר אחר מנהגו של ישראל יען כי כל פועל דמוני הנעשה למטה הוא כדי לחזק הדבר למעלה, הביא דוגמאות מהנביאים שהשתמשו בפועל דמוני, וסיים: דעל כן מה שנהגין לפתוח ידיהם בפסוק פותח את ידיך מנהג טוב כי הגם שאנחנו מבקשים על פתיחת היד העליונה עכ"ל לחזק הדבר אנו עושים פועל דמוני בפתיחת ידינו, גם יש עוד טעם אחר בזה כי בפסוק הזה יש המשכת שפע, ואנחנו למעלה לקבל דינו לעשות הכנה בזה לשרשינו ומוליגו למעלה לקבל השפע וכמו שמצינו אצל שלמה הע"ה בתפלתו דכתיב וכפיו פרושות השמים, ופירשו הראשונים ז"ל לעשות הכנה לקבלת השפע, ע"כ עיי"ש. וזה מוסף חיזוק להדברים האמורים למעלה.

סימן ט

76 כשיש מנין מצומצם בביהכ"נ אם יכול הש"ץ להתחיל הי"ח בקר"ר גם כשאחד עודנו עומד בתפלת הלחש.

נשאלתי על מה שנתקלים הרבה פעמים שבביהכ"נ נמצא מנין מצומצם ובומן חזרת הש"ץ נמצא אחד מהם שמאריך עוד בתפלת הלחש, אם מחויבים להמתין עד שיגמור זה תפלתו כדי שיהיו ט' שומעים ומכוונים לחזרת הש"ץ, או שאפשר להתחיל חזרת הש"ץ גם כשזה היחיד עודנו מאריך בתפלתו.

(א) לכאורה דין פסוק הוא בשו"ע או"ח סי' נ"ה טע"ו ו' שנפסק דאם התחיל אחד מהעשרה להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמהם או שהוא ישן אפילו הכי מצטרף עמהם.

ברם דא עקא שבשו"ע הגר"ש ז"ל שדא כאילו נרגא בזאת ההלכה, ואחרי שמעתיק בסע"ו ו' את ההלכה שאם התחיל אחד מעשרה להתפלל תפלת י"ח לבדו ואינו יכול לענות עמהם אעפ"כ מצטרף עמהם ויכולים לומר דבר שבקדושה, מוסף בשני הצאי לבנה וכותב וז"ל: כנון קדיש וברכו או אפי' קדושה אם הש"ץ לא התפלל עדיין בלחש לעצמו, אבל כשהש"ץ חוזר התפלה פעם ב' צריך לזוהר שיהיו ט' שומעין

ועונין אמן אחריו שלא יהיה ברכתו לבטלה כמ"ש סי' קכ"ד עכ"ל. ולפי"ז נפיל בבירא ההיתר האמור לדין שהש"ץ מתפלל בתמידות לפני כן יחד עם הציבור התפלה בלחש התפלה בקול רם חוזר בפעם ב'. ואחרי פסקו זה של הגר"ש ז"ל נמשכו הקיצושי"ע סי' כ' סע"ב ב', בן א"ח פ' ויחי, וכף החיים בס"י ג"ה ס"ק מ"ח וסי' קכ"ד ס"ק י"ז יעו"ש. ויעונין גם בס"י פתחי עולם על או"ח ובס' חתן סופר בשער ברכת התורה פרק י"ח עיי"ש.

[לא נתעכב ע"ד הפר"ח שנוטה לחלוק על עצם דין זה שבשו"ע דכבר תמחו והשיבו על דבריו הבאים אחריו, יענין בפרמ"ג בנה"ש בכס"א בתו"ח ותהלי"ד ועוד].

(ב) אולם לאחר העיון נראה דשפיר אפשר לפסוק כפי שעלה מראש בדעתנו גם בעפ"י מנהגנו הרגיל דהש"ץ מתפלל ג"כ לפני כן הי"ח בלחש.

דהנה כשנענין במקוריות הלכה זאת כפי שהובאה בב"י בטור נוכח לדעת שהמדובר בהדיא גם על קדושה וגם על גוף התפלה, דז"ל הבי"י: כתוב בהגהת מיימון במ"ח בשם הר"ם שאם התחיל א' להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמהם ואין כאן אלא א' שיוכלו לענות אפי' מצטרף עמהם דכתיב ונקדשתי בתוך בני"י אבל י' דבני קדושה ניהו שכינה שריא וכו', ומכאן למד מורי הרב הגדול מה"ר יעקב בי רב זללה"ה שאם היה א' ישן מצטרף עם ט' לקדיש ולקדושה דכיון דאיכא י' דבני קדושה ניהו שפיר שריא שכינתא עלייהו. אח"כ מצאתי שכתב האגור בס"י רס"ז וז"ל בשאל גדול הדור מהר"י מולין על עשרה שהיו בב"ה וישן אחד מהם אם יכולים להתפלל אע"פ שהוא ישן והשיב הא ר"ת צירף עם תינוק המוטל בעריסה ונהי דכתב הרא"ש דצריכי י' דצייתי מ"מ חזינן דנהגו עלמא לצרף אע"פ שמשחיין שיחת חולין אע"ג דלבי מגמגם דשמא [אולי צ"ל: רשמא] כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו עכ"ל וכדאי הוא מורי ז"ל לסמוך עליו עכ"ל הבי"י, הרי שבההוראה של המהר"י בי רב שהבי"י מסיים עלה שכדאי הוא מורי ז"ל לסמוך עליו, מדובר בהדיא גם על אמירת קדושה שבתורת הש"ץ. וכמו כן המהר"י מולין שבספר האגור מדבר ג"כ על גוף התפלה "אם יכולים להתפלל אע"פ שהוא ישן", והיינו על התפלה בצבור שהוא חזרת הש"ץ.

(ג) ומה ששואל הגר"ש ז"ל ממה שנפסק בס"י קכ"ד דאם אין ט' מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה, יענין בדרישה בטור שם בס"י קכ"ד, שעמד על הדבר, ופירש שלכן כ' בלשון "קרוב", והיינו, אבל לא ממש כי כבר כתב לעיל בס"י ג"ה דאם התחיל בעשרה ואפי' יצאו קצתן הש"ץ גומר וגם נתבאר בב"י דאפילו קצת ישנים או מספרים שמועות אפי' הש"ץ מתפלל וגומר תפלתו ע"ש, ומלבד מה שמצאנו בדרישה תירוצ על הסתירה, יוצא לנו בעליל מדבריו

שפירש ג"כ בפשיטות שהמד וכי הוא לענין הש"ץ שיכו ומדלא חילק מיהא לומר כשהש"ץ עוד לא התפלל הדרישה להעמיד בכזאת שהמדובר כרגיל כשהקול לפני כן בלחש ואח"כ חזו שרצה להעמיד בע (ד) ועיינתי בגוף דברי ה' (ולפינו בס"י) שם בלשון "יכול הש"ץ לה האחד תפלתו" הרי בהדיא הש' (ה) גם הט"ו בס"י ג"ה סק" בעיקר ע"ו שפוסק ראיתי בספר תהלה לדוד שו דהא אם אחד מעשרה מת וי"פה מסביר בזה הערה"ה בתפלה עדיפא מישן, בעצמו מפני שהעומד בתפלו הקדיש והקדושה, ועוד, דהע בצרכי שמים ויעו"ש מ"ש ו לפסוק דהעומדים בתפלה וכחון הערה"ש בזה לדבוי מיימון ובב"י, דעיינא מהר"ם בר ברוך סי' תקכ" אימת כל הגז"ל, דז"ל: ושי בבית הכנסת ואחד מהם מת: הנתירים להוריד לפני התיבד וכל דבר שבקדושה כל זמ דאי טוב הוא והגון שיהי' תפלתו כדי שגם הוא יענה עו הי' טוב להמתין או יש משום דבר שבקדושה כיון ולפינים מצטרף עמהם אע"פ עשרה שכינה שריא. וכו' ה' והרי הוא כפקח לכל דבריו בהדיא, וכ"ש האי יחיד דא ומקבל עליו עול מלכות שמ שכינה ואתיא עכ"ל, הרי לא רק על קדיש וברכו אל היינו גם לרבות חזרת ה' להמתין על אפילו משום מו שגם הוא יענה הצריך להמו (וזוה הנפסק בכזאת בשו"ע ויעו"ש בספר נהר שלום ו' הרי מבואר גם ההסבר בזה "איהו נמי בתפלה קא עסיי שמים", ואם אנן נוכחים לו

שפירש ג"כ בפשיטות שהמדובר בסי' ג"ה בקצת ישנים וכו' הוא לענין הש"ץ שיכול להתפלל ולגמור תפלתו, ומדלא חילק מיהא לומר שלעיל בסי' ג"ה המדובר כשהש"ץ עוד לא התפלל בלחש, ש"מ שלא רצה הדרישה להעמיד בכזאת מפני שבפשיטות משמע שהמדובר כרגיל כשהקהל יחד עם הש"ץ התפללו לפני כן בלחש ואח"כ חזר בקול רם, וזה דלא כפי שרוצה להעמיד בשו"ע הגרש"ז ז"ל.

ד) ועיינתי בגוף דברי האגור שמביא משם הב"י (ולפנינו בסי' קמ"ח) וראיתי שכתוב שם בלשון "יכול הש"ץ להתחיל להתפלל טרם יגמור האחד תפלתו" הרי בהדיא כנ"ו שהמדובר בחזרת הש"ץ.

ה) גם הט"ו בסי' ג"ה סק"ד שחולק על השו"ע חולק בעיקר ע"ז שפוסק כן גם בישן כיעו"ש, וכך ראיתי בספר תהלה לדוד שכותב דמדברי הט"ו מבואר דהא אם אחד מעשרה מתפלל אפ"ה מצטרף ע"ש.

יפה מסביר בזה הערוה"ש בסעי' י"ג שלכן עומד בתפלה עדיפא מישן, ראשית כפי שמתחלק הט"ו בעצמו מפני שהעומד בתפלה הרי יכול לשתוק ולשמע הקדיש והקדושה, ועוד, דהעומד בתפלה הרי הוא עוסק בצרכי שמים ויעו"ש מ"ש גם בסעיף י"ב. [וסובר שם לפסוק דהעומדים בתפלה יוכלו לצרף עד ד'] ע"ש.

וכוון הערוה"ש בזה לדברי הר"ם בעצמו שבהגהות מיימון ובב"י, דעיינתי בגוף דברי הר"ם בשו"ה

מהר"ם בר ברוך סי' תקכ"ט וראיתי שמדבריו נלמד אימות כל הנוז"ל, דז"ל: ושאלת על עשרה מצומצמין בבית הכנסת ואחד מהם מתפלל ביחודי אם יכולים ה' הנותרים להוריד לפני התיבה א' מהם לומר קדיש וברכו וכל דבר שבקדושה כל זמן שלא סיים תפלתו וכו'.

ודאי טוב הוא והגון שיהי' ממתנינים ליחיד עד שיגמור תפלתו כדי שגם הוא יענה עמהם, אפי' יש עשרה במילוי ה' טוב להמתין אם יש שהות ביום להתפלל, אבל משום דבר שבקדושה כיון דהוי בביהכ"נ מן האגף ולפנים מצטרף עמהם אע"פ שאינו עונה עמהם דכל בי עשרה שכינה שריא. וכו' ואפי' אדם חייב בכל מצות והרי הוא כפקח לכל דבריו ומצטרף אע"ג דלא עני בהדיהו, וכ"ש האי יחיד דאיתו גמי בתפלה קא עסיק ומקבל עליו עול מלכות שמים דמצטרף בהדיהו וקרמא

שכינה ואתיא עכ"ל, הרי בהדיא במהר"ם שהמדובר לא רק על קדיש וברכו אלא על כל דבר שבקדושה, והיינו גם לרבות חזרת הש"ץ וקדושה ולא הצריך להמתין על אפילו משום מהיות טוב, ורק כדי לזכותו שגם הוא יענה הצריך להמתין לו משום הגינות וטובה (וזהו הנפסק בכזאת בשו"ע שם בסי' ג"ה סעיף ז).

ויעו"ש בספר נהר שלום על או"ח בסק"ב עיי"ש). הרי מבואר גם ההסבר בזה כהסברו של הערוה"ש, דהא "איתו גמי בתפלה קא עסיק ומקבל עליו עול מלכות שמים", ואם אנו נוכחים לדעת שאכן זהו הסברו של

המהר"ם שמשם מקורה של זאת ההלכה א"כ ברור שלא צריכים שהעומד בתפלה ישתוק ויתן דעתו לכוון בכל ברכה או בסופה. (וכפי שראיתי שרו"ל כן בסי' כסא אליוהו על או"ח סי' ג"ה אות ז' יעו"ש), וגם ליכא לפי"ז בכלל הקושיא מההיא דסי' קכ"ד דשם שאני שהמדובר שלא מכוון ומפנה לבו לבטלה ולדבר אחר שלא מענינא צרכי שמים וגורים על כן לסילוק שכינתא, ומשא"כ כאן שגם יחיד זה בקבלת עול מלכות שמים קעסיק ולכן שפיר מצטרף בהדיהו וקדמא שכינה ואתיא ויעוין בברכי יוסף בסי' ג"ה אות ו' שמביא ומדבר רק מזה שדינא דישן האמור כאן סותר למ"ש בסי' קכ"ד ומשמע הא מעומד ומתפלל לא היה קשה לו והיינו כנ"ו.

וכמא"כ לא קובע בכאן הכלל של שומע כעונה, ולכן שפיר דימו והשוו לזה גם אם א' ישן, ופסקו כן גם המג"א שחולק על הט"ו בזה, והרבה מהפוסקים הבאים אחריו שהחרו החזיקו בפסקו דא של המג"א ויישבו הסתירה מסי' קכ"ד, ויעוין מיוחד מ"ש בזה בשו"ת מהר"א אסאד האו"ח סי' כ"ו, ומה שמפרש נמי בפשיטות שהמדובר בחזרת הש"ץ עיי"ש.

ו) ונראה לומר דשו"ע הגרש"ז כתב את דבר חילוקו כנ"ל מפני שסבור היה דבפשיטות אפשר להעמיד שההלכה המדוברת בזה בשו"ע היא בעיקר בנוגע לקדיש וברכו, ועל זה הוסיף (ובתצאי לבנה) שיש מקום להעמיד גם בנוגע לקדושה וכגון אם הש"ץ לא התפלל עדיין בלחש לעצמו, אבל לפי מה שמצאנו וראינו במקוריות ההלכה שהמדובר בזה בהדיא גם לענין חזרת הש"ץ בכל כגון דא גם הגרש"ז ז"ל יודה שדוחק להעמיד באוקימתא כזאת שהש"ץ לא התפלל עדיין בלחש לעצמו, דכל כגון דא בודאי היו מפרשים דבריהם ולא לתת מקום לטעות כזאת שהברכות תהיינה לבטלה.

ז) נוסף גם זאת דבפרמ"ג בסי' ג"ה במ"ו סק"ד רואים דרק בנוגע לישן כותב לאפשרות להעמיד את ההלכה במקום שמתפללין קדיש וקדושה בקול רם והשאר בלחש, באופן דלא חוזר התפלה ע"ש, ומשמע הא בעומד בתפלה פשיטא ליה דמיירי בכל גוונא, וכך יוצא לנו ביותר מדברי המשנה ברורה בביאור הלכה ד"ה או שהוא ישן שכותב דאפשר דבמקום שמתפללין קדיש וקדושה בקול רם והשאר בלחש יש להקל במקום הדחק בישן דלית בזה חשש ברכה לבטלה, ומשמע שפירש דודאי ההלכה המדוברת בשו"ע מיירי גם בחזרת הש"ץ ובכל גוונא, ורק בישן שיש חולקים יש לחוש ולא להקל כי אם בגוונא שמתפללין קדיש וקדושה בקול רם והשאר בלחש, ואילו כשהוא עומד עונה בתפלה יש להקל ולפסוק כהשו"ע בכל גוונא ואפילו כשחוזרים כל התפלה בקול רם כפי הנהוג. הח"י אדם בסי' כ"ט סעיף א' פוסק ג"כ בהדיא שהמדובר בחזרת הש"ץ ובגוונא שאם לא שומעים הו' הברכות לבטלה, ורק שפוסק כזהו רק

בדיעבד אם אי אפשר לחכות עד שיסיים או עד שיקיץ משנתו ע"ש.

ח) ואציין גם מה שראיתי בספר שלטי הגבורים על או"ח סי' ג"ה סק"ד שכותב לבאר מד"ע דהמהר"ם לא אתי עלה מטעם שומע כעונה, אלא אתי עלה מטעם דאף שא"י לענות מ"מ כיון דכל בי עשרה שכינתא שריא מצטרף, ולכן אף אם נימא דשומע אינו כעונה ואינו יכול לשתוק דהוי הפסק וכדעת הר"י ור"ת ז"ל לקמן סי' ק"ד (יעוין מ"ש בזה הפר"ח ומ"ש עליו הגהר שלום ותהלה לרד"י יעו"ש) אפ"ה כיון דכל בי עשרה שכינתא שריא מצטרף, וא"כ ממילא ה"ה בישן, וכמו"כ כותב לתרץ מההיא דסי' קכ"ד, ומבאר, דגם אלו נקראים ראוי לבילה משום דכיון דאם לא היו מתפללים או לא הי' ישן הי' ראוי לענות, וא"כ גופו ראוי הוא לענות רק שסבות התפלה זאיסור ההפסקה או השינה מנעתו כעת מלענות בכ"ג שפיר מיקרי ראוי לבילה כיון דגופו ראוי לבילה ורק סיבה אחרת מנעתו יעו"ש ביתר אריכות.

ט) כן בקודש חזיתי בספר תורת חיים (סופר) על או"ח סי' ג"ה סק"ב שכותב לבאר בזה לדבר פשוט דההוא דסי' קכ"ד רק בכ"ף הדמיון נאמרה "כברכה" לבטלה, אבל חלילה שיהי' ברכה לבטלה דהיאך אומרים קדושה ואין שם רק ז' אנשים (בהתחילו בעשרה ויצאו מקצתם), ומזה נשתרבה המנהג מ"ש מהר"ל דנהגו עלמא דלא כרא"ש והט"ו צעק מאד ע"ז וכו', ולכן, בודאי, אם יש עשרה ואחד מתפלל ביהדות לית דין ולית סברא שלא יהיו רשאים השאר להתפלל ולענות קדיש וקדושה דזוה הוא שם, ואפ"ה אם שומע אינו כעונה ע"י בבי" סק"ד, עכ"פ לא גרע מאם יצא, ובשעה שהתחילו להתפלל הי' שם, וא"כ ה"ה ישן, ואין הכוונה דאם ישן א' ואח"כ באו ט' ורוצים לצרפו דאו יש לדון אם הוא כקטן, אבל מיירי דהי' עשרה בביהכ"נ ואח"כ ישן א', אבל הם באו יחד בביהכ"נ והתחילו להתפלל ושרי' שכינתא עליהו, ואפ"ה אם כשהתחילו להתפלל כבר הוא ישן, דכיון שהוא כאן וכשהי' ער הי' שם עשרה שפיר שריא שכינתא עליהו ויכולים לומר קדיש וקדושה וכו' יעו"ש ביתר אריכות. והגם דיש לחלק מההיא דיצאו מקצתם דמיירי לאחר שהתחילו בקול רם ע"ש בסעי' ב' אבל עצם סברת התו"ח בזה מתקבלת על הדעת, ומוסבר עפ"י חילוקו של הברכ"י הכותב בעצם ג"כ לחלק בכזאת מההיא דסי' קכ"ד כיעו"ש (ולפלא על הברכ"י התו"ח שלא הזכירו בדבריהם מדברי הפרישה בזה שהבאתי לעיל אות ג').

ולפי"ד התו"ח יש להוסיף ולומר שאכן שאני בזה התחיל להתפלל שאפילו התחיל בזה קודם שהתחילו הם להתפלל נמי דינא הכי שמצטרף עמהם, ולא דמי ליזון דבשעה שיזון אין בו קדושה דסלקא מיני' נשבתא וכו' וכמו"ש הט"ו ס"ם בסק"ד, ולכן בעיניו גבי'

דומיא דיצאו מקצתן שהוא לאחר שהתחילו, אבל משא"כ בעומד ומתפלל דעסיק גם הוא בצרכי שמים וגם על"י שרי' שכינתא ולכן גבי דיד"י מהני אפילו בהתחיל להתפלל קודם שהתחילו הציבור, ויש לומר שלכן כתוב בזה בשו"ע בלשון "ואם התחיל אחד מעשרה להתפלל" ולא כתוב בלשון: אם אחד מהעשרה עדנה עומד בתפלת הלחש. כדי לאשמיענו כנ"ו שאפ"ה אם האחד מעשרה התחיל להתפלל עוד לפני שהציבור התחיל בכלל להתפלל ומאריך בתפלתו נמי דינא הכי דמצטרף מכיון דגם על"י דידיה שריא שכינתא.

י) מכל האמור ומבורר נראה דשפיר אפשר לסמוך ולהקל ולהתחיל חזרת השי"ץ במנין מצומצם גם כשאחד עומד עדנה בתפלה, מובן כשאין נחיצות ויש אפשרות לחכות, דצריכים לחכות עד שיגמרו גם היחיד, וזהו גם אפילו כשיש בלעדו עשרה, כדי לזכותו, כדאינא במהר"ם שם וכנפסק בשו"ע שם בס"י ג"ה סעי' ז' [וראיתי בס' שלמת חיים ח"א סי' כ"ד ששואל ונו"נ יש שתיירה מזה למ"ש בס"י קכ"ד סעי' ג. דאין לשי"ץ להמתין על יחידים שמאריכים בתפלתם וכו' ע"ש, ולא ראה שעמד על כך בשו"ע הגרש"ז על אתר בס"י ג"ה סעי' ט', וחילק שהמדובר בס"י ג"ה כשאינו מאריך, אבל אם מתפלל עמהם ומאריך בתפלתו א"צ להמתין עליו כמ"ש סי' קכ"ד, כמו"כ עמד על כך גם בס"י מור וקציעה להיעב"ז ז"ל וכתב ג"כ לחלק בכזאת, דהיינו דוקא כשאינו מאריך בתפלתו ביותר, דאם יש שמאריכים בתפלתם מבואר בס"י קכ"ד דאין לשי"ץ להמתין אפ"ה היו חשובי העיר עיי"ש]. אבל כשיש נחיצות, אי משום חשש שבינתיים יתפור המנין, ואי משום טורח הציבור לבטלם ממלאכה, וכדומה, שפיר אפשר בכגון דא למיעבד עובדא אפילו לכתחילה ולהתחיל התפלה בקול רם גם כשאחד מהם עומד עדיין בתפלת הלחש.

סימן י

שי"ץ וקהל שלא נזכרו לומר קדושה בחזרה עד סוף ברכת אתה חונן אם צריכים לחזור לקדושה ואם צריכים לחזור לראש.

עובדא הוה בש"ץ שדילג לומר בחזרה קדושה בקול רם והקהל כמוהו לא נזכרו מהרילוג על שעמד כבר בסוף ברכת אתה חונן, ונשאלתי אם מחויב לחזור בשביל הקדושה, ואם כן להיכן צריך לחזור אם לראש התפלה כהדיו שהג' ראשונות כחדא חשיבא, או לאתה גבור, או להתחיל רק הקדושה ולהמשיך אח"כ כסדרן מלדור דור וכו'.

א) והנה זה ודאי שצריכים להתחילו עבור הקדושה, דהרי הלכה פסוקה היא בשו"ע או"ח סי' קכ"ו סעיף ג' דכל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל שי"ץ חוזר ומתפלל אם טעה כמותו כשמתפלל בקול רם, וא"כ

מינה בק"ו כשטעה ולא אמ שחזורים בעיקר הי"ח בקרי' יצוין בביי בטור סי' קכ"ו דהאידנא שכל אחד מתפלל ויבוא בלחש א"צ לחזור כלי ולא לעבדה שאינו חוזר ומ קדושה, וכ"כ ממשיב הרוז עליו דאינם דברים של טע בזמן חכמי התלמוד היו מו אם טעה בכחזור בקול רם לחזור ע"ש, וא"כ נלמד שא חמור מטעות במקרא, ועד התורה בקרי' הוא רק עבון חזרה על טעות במקרא, ואו רק לענין זה שצריכים לח: וכפי שפסק גם בשו"ע, או שקדושה גריעא לענין זה סובר דאם דינא הוא שצריך מכש"כ שצריך לחזור בטעו התורה גם עבור זה, אם ל בלבש בס"י קכ"ד סעי' ז' שסימנ הציבור תפלתם יחד הקדושה בעשרה וגם להו שהעיקר הוא כדי לומר קדי בזה"ז שהכל בקאיין וכל העמדת התקנה כדמוכא ב חשר הרמב"ם ע"ש. ויעו ז"ל במרגינתא טבא שבסח מאד בעניית קדושה שהן מו קדישא וכוו

ב) ונשאלת רק השאלה לחזור. ולכאור

ברמ"א בס"י קכ"ד סעי' ז' חשובות כאחת ובכל מקום שחזר יחיד בין שהוא ציבור לזה בשו"ת הלכות קטנות ח החומה לענינו בנוגע לב התחילו ברכת כהנים עד ש ישראל בשלום קודם שיעקו ופסק דיש להם לברך ושמש במקומה וכו' ואם עקר רגו מקום שהיחיד חוזר שי"ץ ו היחיד ברכת השלום חוזר כ כהנים זו מאחר שעלו כהני שצריך להלקי"ט לחזור ל בכ"ב כהנים ויחזור לשיב לחזור, אלא הצריך לחזו

זה יש ענין בהעמדת עדים ע"ז דהלא בקידושין הלא מעכב עדים, אבל אחרים מפקפקים דשטר קידושין בעי לשמה כמו גט כש"ע אה"ע סי' ל"ב, והלא הכתובה לא נכתבה לשם קידושין. תשובות והנהגות (ח"ה סי' של"ה), אלא שהוא כ' טעם שזה מורה שהוא רוצה שתהיה "נשואה" לו ע"י מעמד החופה הזה, ולא ארוסה גרידא.

ומשמיה דהגרא"ז מלצר ז"ל שהקפיד על זה שיהיה שם עדים, ואמר טעם משום דקיי"ל דשטר בלא עדי מסירה שאין בו זמן אין גובין על ידו אלא מבסוף היום, ממילא שאם מקדשה בתחילת הלילה יתכן שאסור להתייחד עמה עד סוף היום דשיעבוד הכתובה אינה חל אלא בסוף היום, ורק כשמסר בפני עדים (שמפרסמים הדבר) משתעבד משעת מסירה, ובס' ישמח לב (ח"ב ע' תפ"ג) מביא מהגרמ"מ שך ז"ל בעמח"ס אבי העזרי ז"ל שהעדים יראו את מסירת הכתובה מהחתן להכלה, אבל מביא שם (בע' תפ"ז) מהגר"ב ראקאו ז"ל שאי"צ להקפיד שהחתן ימסור את הכתובה להכלה בפני העדים.

* * *

סימן ס"ז

שאלה - מהו לומר ברכת אירוסין וברכת נישואין וקריאת הכתובה על מייקרעפאון.

אי שפיר דמי לכבד עם הדב את מי שיושב בקצה האולם ורק שומעין

ממנו הדב דרך המייקרעפאון.

תשובה - ברכת אירוסין וקריאת

הכתובה שפיר דמי, אבל

בברכת נישואין (חתנים) יש לדון

דלא מהני כשליכא עשרה שומעין

מפי המברך עצמו. כבר הכריעו רוב

הפוסקים דשמיעה על ידי מייקרעפאון

לא חשיב שמיעה [כאשר כתבנו מפי

ספרים וסופרים בשו"ת נשמת שבת ח"ב

סי' תקס"ו לגבי הבדלה ע"י אמצעות

טעלעפאון ומייקרעפאון, ובשו"ת מקדש

ישראל על הלכות פורים סי' פ"ט-צ"ב

לגבי שמיעת המגילה באמצעות

טעלעפאון או מייקרעפאון].

ומעכשיו לנידון שאלתינו בדרך כלל

היות שהחתן עומד סמוך

להמסדר קידושין הוא שומע גם "מפיו"

של המסדר קידושין עצמו, ובפרט בברכה

זו שהוא ברכה החביבה על האדם (אחת

לימי חייו) ובדבר החביב אמרינן תרי קלי

משתמע, ואפילו כשהמסדר קידושין הוא

איש זקן וחלוש באופן שאי אפשר לעשרה

אנשים לשמוע קולו (בלא המיי"ק) הלא

ממילא מעיקר הדין ברכת אירוסין לא בעי

עשרה (שהוא ברכת המצוות שרק החתן

מחוייב בה) ורק לכתחלה מצוה בעשרה

[ע' בשו"ע אה"ע (סי' ל"ד ס"ד)

דלכתחלה צריך ברכת אירוסין עשרה,

וכ"ש בבית שמואל (סק"ז) דמ"מ כשליכא

עשרה אין עיכוב, וכן בריטב"א (כתובות

ז: חולק על מ"ד דמצריך עשרה לברכת

אירוסין דזה אינו, וכן פסק בס' נחלת

שבעה (סי' י"ב במחודשים אות י"א)

דברכת אירוסין לא בעי עשרה ו כלל החתן עצמו שומע מפי ה קידושין עצמו (העומד על ידו), גם ב שבט הלוי (ח"י סי' רמ"ד) נוטה מטעם דלכמה פוסקים ברכת אירוסין ברכת המצוה, אלא ברכת השבו ברברינו בס"ה מ"ה מזה).

וכן קריאת הכתובה אינו מעיקר והוא רק כדי להפסיק בין אירוסין לברכת נישואין, ממילא שום קפידא במה שקוראין אותו מייקרעפאון.

אבל בנוגע ברכות נישואין דבזה ו

בהדיא בגמ' (כתובות דף ז:)

עשרה, וגמרינן לה מקראי דכתיב (ר

ויקח עשרה אנשים מזקני העיר

במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור י

(על עסקי מקור), יש מקום לומר

לאומרה על מיי"ק אם בלעדו אין

שומעין מפי המברך בעצמו, ש"ל

כחזרת הש"ץ שאם אין עשרה ו

ומאזינים (אף שנמצאים שם

אנשים, אלא שמשוחחים וכדומה)

ברכות לבטלות [ממילא גם כלפי

עצמו הוא בכלל כלה בלא ברכה ש

לבעלה כנדה], וכ"כ בשו"ת ת

והנהגות (ח"א סי' תשמ"ג) דלאו

דמי בחופה לומר הברכות

המייקרעפאון שצריכין שעשרה

ישמעו בלי המייקרעפאון, וממילא

נכון שאולי שומעין מעורב

המייקרעפאון. מיהו לעומ"ז באנ

שם כחזרת הש"ץ לדעת כמה פוסק

שיש שם בנוכח עשרה אף שאין כ

ברוך ל' טו"ל ז' ז' (ארכאוס ס"ל"א)

דברכת אירוסין לא בעי עשרה] ובדרך כלל החתן עצמו שומע מפי המסדר קידושין עצמו (העומד על ידו), גם בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' רמ"ד) נוטה להקל מטעם דלכמה פוסקים ברכת אירוסין אינו ברכת המצוה, אלא ברכת השבח (ע' בדברינו בסי' ס"ה מזה).

וכן קריאת הכתובה אינו מעיקר הדין, והוא רק כדי להפסיק בין ברכת אירוסין לברכת נישואין, ממילא שאין שום קפידא במה שקוראין אותה ע"י מייקרעפאון.

אבל בנוגע ברכות נישואין דכזה מבואר בהדיא בגמ' (כתובות דף ז:): דבעי עשרה, וגמרינן לה מקראי דכתיב (רות ד') ויקח עשרה אנשים מזקני העיר וגו' במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל (על עסקי מקור), יש מקום לומר שאין לאומרה על מיי"ק אם בלעדו אין עשרה שומעין מפי המברך בעצמו, ש"ל שדינו כחזרת הש"ץ שאם אין עשרה שומעין ומאזינים (אף שנמצאים שם עשרה אנשים, אלא שמשוחחים וכדומה) הויין ברכות לבטלות [ממילא גם כלפי החתן עצמו הוא בכלל כלה בלא ברכה שאטורה לבעלה כנדה], וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תשמ"ג) דלאו שפיר דמי בחופה לומר הברכות דרך המייקרעפאון שצריכין שעשרה אנשים ישמעו בלי המייקרעפאון, וממילא שאינו נכון שאולי שומעין מעורב עם המייקרעפאון. מיהו לעומ"ז באמת גם שם בחזרת הש"ץ לדעת כמה פוסקים כל שיש שם בנוכח עשרה אף שאין מאזינים

אינן ברכות לבטלות [ומבואר בארוכה בדברינו בשו"ת ויברך דוד על הלכות תפלה], ויש להוסיף דכברכות אלו (דנישואין) שאינו כדי להוציא את הציבור הנאספים (שהאחרים לא נתחייבו בזה כלל) אלא הוא ברכת השבח (תפלה ושבח. לשון הר"ן ריש פסחים) ומאן יימר דשבח דרך מייקרעפאון לא חשיב שבח כשביל ציבור הנאספים, שו"ר גם בשו"ת שבט הלוי הנ"ל סי' רמ"ד וסי' רמ"ה שאין בכה"ג חשש ברכות לבטלות, דלא בעינן שישמעו עשרה דהם ברכות השבח (וי"ל שאין החתן מחוייב לשמען, רק יאמרוהו במעמד החופה), וציין לדברי המ"ב בכה"ל סי' קל"ט לגבי קרה"ת (והברכות) בעשרה, אלא שסיים דכדאי אם אפשר שיעמדו עשרה קרוב להמברך וישמעו ברכתו מפיו, וע"ע בדברינו להלן בסי' קנ"ד עוד מנד"ז בנוגע השבע ברכות שבסעודת החתונה.

ובס' ברכת אברהם (עמ"ס פסחים דף קב:) מביא משם הגרי"ז ז"ל שאי"צ להוציא את החתן לברכת נישואין (בין בברכת נישואין שאצל החתונה, ובין בברכת נישואין שאומרים לאחר ברהמ"ז בכל זי"מ. כ"ה משמו ז"ל בס' ישמח לב ח"ב ע' רצ"ג), ומביא עובדא שבחופת בנו ציוה להחתן לכוון לצאת בברכת אירוסין, אבל לא אמר לו כן בברכת נישואין, ואמר טעמו ונימוקו, שעיקר המצוה שכבית החתנים יברך אחד ברכות אלו, ואי"צ להוציא לכוון כלל) עי"ש, ובפשטות הוא חידוש דמשמעות הדברים דברכת נישואין שאומרים בשעת

את
גבל
ידון
זעין
רוב
און
מפי
ח"ב
עות
קדש
צ"ב
עות
כלל
זמון
פיר'
רכה
אחת
קלי
הוא
שרה
הלא
בעי
זחתן
שרה
ס"ד
שרה,
ליכא
ובות
רכת
חלת
י"א

החופה הוא חובת החתן (והכלה) כדאחז"ל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, וממילא שצריכין לכוון להוציאם, ויש ליישב לפי מה שהבאנו בסי' ע"ג שיש שכתבו דכלה בלא ברכה דאסורה היינו כלה בלא חופה, ולאחר הנישואין כבר אין קפידא מצד כלה בלא ברכה, כי האיסור תלוי בחופה ולא בכרכה, ועי' בבית מאיר סי' נ"ה.

L * * *

סימן ס"ז-ב

שאלה - כשאצל החופה יש נשים המלוכשים בפריצות (טפח מגולה, או נשים בגילוי שער) איך יברכו הברכות.

תשובה - יהפוך פניו לצד האנשים, או שישום

הסידור כנגד עיניו, ובשעה"ד מהני עצימת עיניים, או החזרת מבטו לצד אחר, וכשרק יש שם נשים עם שערות מגולות בשופי יש לסמוך דמהני עצימת עיניים [ור"א דכמו כן הלבוש בתי עיניים מהני אצלו עצימת עיניים לכו"ע]. במק"א הארכתי ואכתוב כאן בקיצור, הגם דנקטינן דלא מהני עצימת עיניים לערוה (ממש) עד שיחזור פניו ממנו שלא יוכל לראות [כמבואר בכ"ח או"ח סי' ע"ה ובטו"ז ובמג"א ובגר"א ושו"ע הרב ודרך החיים וחיי"א], ולכמה אחרונים הדין כן גם לגבי "טפח מגולה שבאשה" דהוי נמי ערוה דלא מהני לגבי זה עצימת עיניים כמו שכ' בס' חיי"א וכ"י

מביאור הגר"א, ובבה"ל מביא שכן מפורש בסמ"ג ובס' האשכול, וכ"י משו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קכ"ו וסי' קל"ח) שכתב שהיות שמצוי אצל החופות נשים פרועי ראש על כן אינו אומר הז' ברכות תחת החופה, רק לגבי ברכת אירוסין שהוא הכרחי הוא סומך עצמו על שיטת המחבר דמהני עצימת עיניים כנגד שער באשה ערוה (משא"כ ז"ב שאינו הכרחי שיאמרנו הוא בעצמו) עיי"ש, מיהו בשו"ע הרב (ס"א) מביא שיטת רבינו יונה דלגבי טפח מגולה באשה מהני עצימת עיניים, כיון שאינו ערוה ממש אלא הוא משום שמביא לידי הרהור, וכ' (במוסגר) דכשאי אפשר בענין אחר יש לסמוך ע"ד [ומבואר שם יותר דהיינו אף שרואה את הטפח המגולה בהעברה בעלמא כל שאינו מסתכל בו דבראייה בעלמא בלא הסתכלות אין לחוש להרהור] וכה"ד הפמ"ג ושו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ע"ד) ועוד איזה אחרונים [שו"ת נהרי אפרסמון (אה"ע סי' י"ט) ושו"ת נחלת בנימין (סי' כ"ו)] דמהני עצימת עיניים לפני טפח מגולה, וכ"כ במ"ב (סוסק"א) די ש לסמוך ע"ז כשאי אפשר בעינן אחר.

ומערתה לנידוננו נראה שיהפוך פניו מצד הנשים לצד האנשים (ומסתבר דהיינו אף שעיי"כ לא יפנה פניו לפני הכלה בשעת הברכה) ואם לא שייך שיהפוך פניו (שבכל מקום שיפנה יש שם נשים פריצות) אין לך שעה"ד גדול מזה ויכול לסמוך על ההיתר של עצימת עיניים (ומסתבר דבאמצע הברכה רשאי לפתוח עיניו לרגע קט לראות נוסח הברכה המדוייק).

וראייתי שאיזה גדול נהג ש לעצמו דף גדול של הברכות, וכשאמר הברכות נתנו כנגד וכן יש תמונות של חופות מסאטמאר זי"ע שהוריד לגמרי את (שהיה רחב מאוד) מול עיניו, ובס' אברהם (מהדו"ק) מבואר דלכו"ע אם משים ידיו או בגד על גבי עיני החזרת פניו) אבל בחזו"א כ' דל"ג שישום בגד מול פניו דהוי רק כ עיניים, ובס' שלחן העזר (שלמה לז ח' ס"ב סק"ד) כ' עצה לסדר ק כשהוא מעוטף בטלית.

ובשו"ת ויברך דוד (או"ח סוס" הבאנו משם בעמח"ס לנפש ז"ל שמרן הח"ס זי"ע היה לוג עיניים כדי שיהא יכול לומר שבקדושה 'בעצימת עיניים' כשיש ערוה, דהוי כעששית מפסיק בינו ל [פי' דמבואר בפמ"ג ובחיי"א המכוסה בעששית לכו"ע מהני ביה עיניים, אפילו בערוה ממש, כש"כ מגולה, והובא להלכה במ"ב סק"ז החזו"א (טז-ז)], וכ"נ משמעות דמהני, ולפי"ז אדם הלובש בתי מותר לו תמיד לומר דבר שבקדוש טפח מגולה בעצימת עיניים, אבל מוהרש"א ני"ו הערני שהוא שאל ש מאת רבו הגה"ק בעל ויען יוסף ז"ל, לו שמסתבר דלא מהני, מאחר ש הוא לובש את הבתי עיניים לתועלת ואיך יעלה לו להיפך להפסק (ואולי ז"ל לא היה נצרך לבתי עיניים במיוחד רק לצורך כך. חותני נ'

ואפילו יש לנו כמה הוכחות שזה אמת וכו', והשם א"כ
 גדן ערוה החמורה לא הקילו כלל דנהי דע"פ עדות עד
 א' אי אפשר להחיר מ"מ המציאות שמת בעלה נמכר
 מיסדה, דמילתא דעבידא לגלי וכיו"ב, וא"כ היא בודאי כבר
 אינה אשת איש, אלא דא"ל להפירה רק גדן עדות שנים
 מגזיה"ב, א"כ לא דין ערוה עקרו חו"ל אלא דין עדות
 יעש"ה ודפח"ח.

והשתא אי לאו דאיני כדאי הייתי אומר דיש צ' מני
 עדות, ידעה בלא ראי', דנדון הרשב"א וכמעט
 בכל הגדולים לא היו כלל עדות ראי' לא עדים כשרים ולא
 עדים פסולים וזריכים רק לשפות עפ"י עובדא דאומדנא
 שמוכיח על מעשה קידושין כאלו הי' עדות ראי' ג"כ לזה
 בודאי יש מקום להחמיר בהרשב"א, אבל נדון כנדון הח"ס
 שהיו צ' עדי ראי' אלא שאחד מהם הי' פסול, פסול קורבנא
 לא פסול עבירה, נהי דלא מועיל עדות זה לענין דבר שבערוה
 של קידושין, וזריכים עדות אחרת, מ"מ מועיל עדות זה
 לענין דבר אחד שאמת נכון שהבעל קדשה דת ודדן בנתינת
 וקבלת הטבעת, אלא דאין ביטולתם לעשותה אשת איש עם
 אמת זה דמדיני עדות הלא הם פסולים, אבל לזה מהני לכו"ע
 עדות ידעה בלא ראי', דהא שוב אין ספק על המעשה
 ונכה"ג נימא כמש"כ החינוך הג"ל דדוקא בד"ל לעולם
 גזיה"כ לא בשאר התורה.

זה הנראה לענ"ד בתורת משה אמת (אעפ"י שלא מטעמו)
 בסי ק' הג"ל וכתבתי וחתמתי שמי.

מצפה לרחמי ה'.

סימן רמד

בי"ה, עש"ק ושלח תשים לפ"ק

כבוד ידידנו הרב הג' השלם טובא בתורה ויראה איש
 הלכה כשית ר' מרדכי יהודה בלייער שלישי"א לגדון
 יצ"ו.

אחדש"ש ושית באהבה,

הריבני עונה בקיצור על מכתבו החשוב אלי מיום ר"ח כסלו
 ש"ו. הנה כצ' עורר על מה שמשמשים במגביר
 קול אלל חופות באופן דאפילו עשרה אין שומעין דברי מסדר
 קידושין צ"ע, דבזה כו"ע מודים דאין להוילא אחרים ברס
 קול, ובסידור קידושין הרי מוילא החתן, ואם שמע רק ע"י
 מגביר קול לא ילא י"מ, וכן ברכת פה"ג ח' ברכות, וא"כ
 ה"ה נגדר כלה בלא ברכה.

הנה מש"כ בזה אינו מדוקדק, דמה דפשיטא לי דהחמין
 צריך לשמוע ברכת אירוסין זה דעת הרמב"ם דס"ל
 דהוא ברכת המנוח, אמנם ידוע דדעת הרא"ש פ"ק דכתובות
 ותוס' פסחים ו' ע"א דהוא רק ברכת השבת, ומה"ע כי
 הראשונים דאחר מבדק לכתחלה כמנהגינו, והו"ל מזה
 גמורה גם אם דיעבד לא שמע, ורבינו הגרעק"א בחי' יו"ד
 על הט"ו יו"ד סי' א' ס"ק י"ו כי בפשיטות בקידושי חרש
 שמדבר ואינו שומע (גם כשהיא חרשה ג"כ) דמברכים ברכת
 אירוסין גם כשהחתן אינו שומע כלל וכמש"כ ס"ו עס דהוא
 ברכת שבת, ואעפ"י דהנוצ"מ אה"ע סי' א' ספוקי מספק"ל
 בזה משום דהחתן צריך לשמוע הברכה לדעת הרמב"ם
 ודעמי' דברכת המנוח הוא, להגרעק"א נראה לו להיפך, וכן
 אנחנו עושים לפעמים מעשה בנשואי חרש, [ע"ע בחלק ח'
 סי' רע"ו א"ן], מ"מ לדעת כמה פוסקים ספיקא דדינא הוא,
 וא"כ ברס קול אעפ"י שבמק"א מחמירים מ"מ בברכת
 אירוסין יש מקום שלא להרעיש כ"כ, ומי לנו גדול מרבינו
 התנ"ש ביו"ד סי' א' ס"ק נ"ט דפשיטא לי לאידך גיסא
 דאין הרב צריך להוילא כלל החתן דלא נתקנה רק לנעדים
 עס לשבת, והיינו כפשיטות הגרעק"א, ולכתחלה גם אנחנו
 נוהגים להגיד לחתן לפני קידושין שיכוון לנאח, אבל להגיד
 דאם לא שמע כלל דלא ילא י"מ אינו פשוט כלל.

ומכ"ש מה שצ' לענין ברכת נשואין דהו"ל כלה בלא
 ברכה אסורה כיון דע"י רס קול כלל לא נקרא
 שומע מעיקר הדין, זה לא ניתן להאמר, דברכת נשואין לכל
 הדעות הם רק ברכת השבח שמברכים במעמד החופה וא"כ
 מעיקר הדין יולאים גם בלי שמיעת החתן, ואם חל בתורת
 חיוב על כל הנועדים עס יש אורח בזה במק"א.

ב. ואשר נסתפק להלכה בקטן לשיטת הרמ"א סי' קצ"ט
 דליכא בזה צירוף עם הגדולים, וכן פטורים בזמון
 לעצמם אם יכולים לענות עם הגדולים בהזכרת ה', כיון דבכלל
 חינוך הוא שלא יברכו לבטלה כמבואר שו"ת משיב דבר סי'
 מ"א, דכיון דאין מנטרפין הרי עניתם רק רשות שצ' הפמ"ג
 ומוצא במ"ב סי' קצ"ג וקצ"ח, דלא יענה אלקינו אם אינו
 חייב בזמון.

לענ"ד, הנה הפמ"ג כי זה דוקא דרך ספק יש
 פנים לכאן ולכאן, וכן המ"ב העמיק הלשון
 סי' קצ"ח דרך ספק ועוד דלא גרע ענית קטנים מכל
 ברכות ותפילות שהם פטורים מעיקר הדין ומברכים בשם
 מטעם חינוך, כי כלל גדול בחינוך שכל דבר שיהי' בו
 כשיהי' גדולים חל חינוך בקטנים כמבואר בראשונים פ"ק
 דחגיגה ואעפ"י שאין מנטרפים יכולים להתחבר ולענות
 נגדר חינוך.

והריני מכרכו שיזכה לזכות ודברים.
 הדר"ש באהבה, מצפה לחסדי ה'.

ל

ה' יום ב' ויגש תשים
 כבוד הרב ו
 לאיר"ט.

אחדש"ש ושית באהבה
אשר שאל עו"פ,
 הגרעק"א ו

ברכת אירוסין בשמיעת
 מעלי דער"פ האין
 דמגביר קול אין יולא
 דרוב רובם של פעם
 קידושין ממש א"כ יכ
 קול אם נותן דעת
ואשר שאל עוה, ד
 אה"ע רש

אין שומעים מפי המב
 זה טעות גדול, דברכ
 עשרה בשעת ברכה,
 מפסידים רק השמיעו
 זה מבואר באו"ח פ
 המבדק צדק בלחש נ
 דעשרה מעבדים דינו
 בזה בלאתם, אבל סו"כ
 ועוד דהכא עדיפא, ו
 דברכת נשואין לכל זה
 דן

מכ"מ כדאי אם
 ישמעו בר
 גם לא רואי

בי"ה, עש"ק וירא ג"ו ל
 כבוד בני
 ונות ביתך

אחדש"ש ושית באה
קבלתי הפסק ה
 הראשון

ש"ה ש"ס האן חלק י

הרג"ל ה' אמתו האין ואצ"ו אי"א

סימן רמה

ב"ה, יום ג' ויגש תש"ס לפ"ק.

כבוד הרב הג' האברך שלם בת"י ר' יהודה בלייטער לא"ר.

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

אשר שאל ע"פ, היות שאני נרפמי גם דעת רבינו הגרעק"א והתנ"ש דאין החתן נריך ללאת לדי ברכת אירוסין בשמיעה, ועכ"פ מחלוקת הפוסקים היא, והק' מעלי דעכ"פ האין יולא בברכת בורא פה"ג אם ימלא דמגביר קול אין יולאים והוא שומע ע"י שמיעה. מן הנסיון דרוב רובם של פעמים היות דהחתן עומד ע"י המסדר קידושין ממא א"כ יכול לשמוע קול המנכר גם בלי המגביר קול אם נותן דעתו, ובאמת כה"ג גם ברכת אירוסין.

וואשר שאל עוד, דא"כ ברכת נשואין דנריך עשרה כמבואר אה"ע ריש סי' ס"ב אם נחליט דע"י מגביר קול אין שומעים מפי המנכר א"כ לא נאמר ברכת נשואין בעשרה, זה טעות בידו, דברכת נשואין בעשרה איכא כיון שהיו שם עשרה בשעת ברכה, אלא דלכתחלה נריכס לשמוע, וא"כ מפסקים רק השמיעה גם לדרכו, לא עמס דין עשרה, ודבר זה מבואר באו"ח סי' קל"ט לענין קרה"מ בעשרה דאם המנכר נרך בלחש ברכת המורה אין נריכס לחזור ע"פ דעשרה מעכבס דיעבד לא קן השמיעה, וע"ש בנה"ל עמד זה באמת, אבל סו"ס מורה הנה"ל דכן דעת רוב הפוסקים, ועוד דהכא עדיפא, דבאמת שומעים ע"י מגביר קול והיות דברכת נשואין לכל הדעות היא ברכת השבת לבד דע"מ נוטה דנקרא שמיעה עכ"פ.

מכ"מ כדאי אם אפשר דיעמדו עשרה קרוב להמנכר וישמעו ברכתו מפיו כנ"ל והמהדרין מן המהדרין גם לא רואים כלל להשתמש במגביר קול.

הרני דרש באהבה, מצפה לרחמי ה'.

סימן רמו

ב"ה, עש"ק וירא ג' לפ"ק.

כבוד בני יקרי וידנפ"ש הגאון ר' חיים מאיר הלוי נותן ביתך וכל הסביבה, שלום וברכה עד העולם.

אחדשה"ט וש"ת באהדר,

קבלתי הפקם הראשון וגם מהדו"ת, וכאשר קראתי הראשון חשנתי להעיר ככל אשר הערות לנכון

בפקם השני, גם דעתי העני' נוטה בפשיטות לנרך ג' פעמים ברכת פרי הגפן גם כשידע המסדר קידושין דינרך גם ברכת נשואין, כי הם ג' ענינים נפרדים לגמרי ככל הטעמים שכתבת, רק הדמיון לבורא פרי הגפן על ד' כוסות גליל פסח אינו מן הדומה לגמרי, כי טעם גאוני אשכנז ורמ"א סי' מע"ד כיון דד' כוסות כל אחד מלוה בפני עצמו ו"א הם תקנת חכמים של מלוה גמורה, כמבואר בש"ס ד' כוסות תקנו, משא"כ כוס פה"ג של נשואין כדוע הוא מופקפק אם נריך בכלל כוס, דבש"ס כתובות מבואר רק שש ברכות תקנו ולא נזכר כלל מכוס, ומטעם זה דעת הרמב"ם פ"י מאישות דא"כ כלל כוס, רק דעת הרא"ש דבעינין כוס, ועיין בנה"מ ובח"מ אה"ע ריש סי' ס"ב, ומש"כ הב"ש שם ס"ק ג' דגמירי ו' ברכות זה עצמו פלא דאפוא מבואר זה דגמירי שמקובל ו' ברכות, ושו"ר להגאון עזי אריס שהעיר בזה, מכ"מ לדידן דנהגים כרא"ש ושו"ע נקבל מש"כ הב"ש שגמירי ו' ברכות ואם גמירי ו' ברכות א"כ טוב רא"י דנריך בכל אופן לנרך פה"ג בנשואין, וע"ע מש"כ זקנינו רבינו התומים בס' בני אהובה הלי' אישות רא"י שזריכס כוס, ויש עוד להאריך אבל אני כותב בחפזון דרך הערה בעלמא.

אביכם וידידכם, מצפה לישועת ה'.

סימן רמז

ב' ויצא תש"ס לפ"ק

כבוד הרב הגאון האברך השלם בת"י בנש"ק ר' ישראל ב"כ הרב הגאון הג' ר' מרדכי ברים לא"ר.

אחדשה"ט וש"ת באהדר,

קבלתי קונטרסו הנכתב בטו"ט ודעת בעיני אמירת שבע ברכות בש"ק בסעודה ג' שעורכס ממילא בנמי כנסיות ובנמי מדרשות, וכנ' לא הניח פינה ונו"ג כד ה' הטובה עלי, - ואני דרכי לבא בקצרה בדברים שרשים.

א. הנה עמס הדין אמירת ו' ברכות בשלש סעודות הלא מבואר סי' ס"ב ס"ו דעות הפוסקים, ומשמעות דבריהם דהכל מודים דלא שייך בלי פניס חדשות ממש, אלא דרמ"א למד זכות על המנהג, אכ"א דרגילים פ"ח לבא או משום דרשת החתן, מיהו הא מוכח דאעפ"י שכתבת עיקר הסעודה לכבוד שבת אין זה מגרע מאמירת ו' ברכות בכ' סעודות ראשונות, דרבו מאכלים ועונג שבת שבסעודה עצמה הם נגדר פ"ח אעפ"י שפ"ח לכבוד שבת ולא לחתן כלל כדמוכח הרא"י ממדרש דבא שבת בא פ"ח המובא בפוסקים.

הלכות קריאת ספר תורה סימן קל"ט קמ

קול רם, והאומרם בלחש (כד) טועה, יניח אומרים שצריך לחזר ולברך בקול רם. הגה: פדי (כה) שישמעו העם ויענו ברוך ה' המברך לעולם ועד (טו). ואם לא שמעו הצבור (כו) את המברך. (כו) אף על פי ששמעו החזן עונה, לא יענו עמו אלא עונים אמן על דברי החזן (כז) כית יוסף (ר"ח) כגון רש"י (ג) בשם הרבנו יונה ואורחות חיים (כ"ג) על ומש"כ (ס"ח) וכל בו (ס"ג): ז' לאחר שענו העם ברוך ה' המברך לעולם ועד, (כח) חוזר המברך ואומר ברוך ה' המברך לעולם ועד, פדי לכלל המברך עצמו בכלל המברכים: ח' אפילו ברוך ברפת התורה לעצמו (כט) ותכף קראוהו לקרות בתורה, צריך לחזר (ט) ולברך אשר בחר בנו כשקורא בתורה, (ל) דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בעצור: ט' אם קראוהו לקרות בתורה קדם שיברך ברפת התורה לעצמו, (לא) כבר נפטר מלברך ברפת אשר בחר (י) בנו, (לב) ולא גרע ממי שנפטר באהבה רבה: י' ברכה אחרונה, אשר נתן (י"א) לנו תורת אמת, י"ו תורה שבכתב, (לג) וחי העולם (לד) נטע בתוכנו, הוא תורה שבעל פה: י"א הקורא בתורה צריך (י"ב) לאחו (לה) בספר תורה בשעת ברכה. הגה: וסמכו מנהג זה על מה שאמר ביהושע לא ימוש (לו) ספר התורה הזה מפיד' יחזק ואמץ' (י"ח) ומהגה נהגו לומר למסים לקרות בתורה בכל פעם ופעם, (כ"א) כית יוסף (ר"ח) כגון

כ רבנו יונה ל רבנו יונה (מסכת ל' ד"ה ס"ח) והראש פסק ד' דברכות (ס"ח) בשם ר"י ברבנו יונה דברי ספריה מ' ט"ו כ"ש והראש פסקי (ש"ח) בסיון י"ט ותוספות דמגלה ראש השנה (ג' ד"ה ט"ו) ג' ט"ו.

(ח) בלהרמב"ם לא צ"ח עומד (מסכת ס"ד) ד' דברי תורה או ד' והראו לו מקום ש' אחרת צריך לקרו

ג' (ב) שצריך. בספר פ"ה הלכה אם היה פסוק היו למשה צריך לחזר יותר לן הפסוקים (ר"ח) כ"ה ובעל שו"ת פ"ה אחרת שאינו לברך וכן דעת רמב"ם אברה

קמ דיני הפסק בברכת התורה. ובו ג' סעיפים:

א (א) הקורא בתורה ונשתתק, העומד יתחיל (ב) * ממקום שהתחיל הראשון, (ג) ויברך בתחלה ובסוף,

א וירשלמי (מגילה כ"א) ד"ה (הפסוק) סוף גדול להיש אומרים שמיא בשלחן צריך וזה לשונו שם ויש מפרשים כשום הנכנסין שצרכו בין ראשון לשני לשמע קריאת התורה ונמצאת שמינתם שלא בברכה לפניו, ומשום היצאין שצרכו קדם שקרא האחרון ואין שומעין ברכה לאחריה, ועל סוף פירוש זה נהגו בצופת לברך בקול בינוני להשמיע לכל את הברכות, עד כאן לשונו. היצא מכל זה דאף דברי רש"י מסתברא דאין לחזר ולברך הספק ברכות להקל.

אחד ואחר מן הקרו דכשחזרו ומברך אין שהוא עקר ברכת דסופך על ברכת הראשונה: (ה) וא צבור קורא, כאלו פסוקים, ואין חלוק אבל בלא קרא צדין שהוא שלא מענין ה אחת, וכמו בכל ברי הפסיק תכף אחר ה דכין שלא התחיל ו ואם שח לצרף הי אסור, ואין חלוק בין רצונו לומר שיצטרף ברכה ראשונה, (ט) וקורא להלן, אין צ' וספק ברכות להקל בברכתו שאף שיסיח פי כן לכתחלה אסו דעתו על כל פרשיו לא נתפסן בברכתו, אומרים הנה, ואין מקום ראשון למקו (ס"ג) ושאר אחרונים אין מוחין בידו, (י) בזה הסכים הש"ח והקום שהראו לו לחלק בין אם הפך המקום שהראו לו א צריך לחזר ולג

באר היטב

בחר, ז"א, ואם ברך אשר נתן עד אמירא יברך לאחריה אשר בחר בנו. באר שבע דף ג"ח (ס"ח) נקטת הגדולה (המ"ח) ע"פ שם: י"א (י"ג) לאחור. בנקבות (ס"ח) וס"ח ס"ח המהות לשב"ד ר"ח (ס"ח) ק"ח שק"ח המברך אחר בשני העמודים ובשעת הברכה יסור ירו השקאלית לתגבור תיקון, ובכתבים (פ"ד) ע"פ חיים שער קריאת ס"ח (ס"ח) ק"ח בשעת הברכה יאחו בשמי' ד"ו ביריעות התורה על ד"ה משה ואחר הברכה יסלק השמאל, ולאחר הקריאה ינשק הספר תורה, וכשנודפסן לו רק ירק ואחר כך ינשק (לא) ינשק ואחר כך ירק, ספר חסידים (ס"ח) מ"ג מ"ג אברהם (ס"ח) י"ח:

קריש הוא שפיר דאז מסתלק מן הקריאה, ט"ו (מ"ג): ח' (ט) וצ"ל. ומכל מקום יקרא פסוק אחד ביניהם כגון ויברך. לכוש מ"ג אברהם (ס"ח) ופ"ה ח"ש: ט' (י) בנו. אבל צריך לומר אחר כך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה והעבד נא, מה שאין כן באהבה רבה דפטור לגמרי. כ"ח (ס"ח) ורש"י (מבטוח) (ס"ח) מ"ג אברהם (ס"ח) י"ח. ונצטע התורה בשעה שאומר ונתן לנו את תורתו וכן כשיאמר ונתן לנו תורת אמת, משה משה וכו' תורה, יאמר וחי עולם ולא העולם, מ"ג אברהם (ס"ח): י' (י"א) י"ג, טעם בראשונה ואמר אשר נתן וצונו בו ויסים אשר

באר הגולה

אמן: (כד) טועה. דלמי אומר ברכו כשאומר בלחש. ובלחש נקרא (ט) כל דלית עשרה דציות, כדן דבר שבקדושה דאינו בפחות מעשרה. ועין במגן אברהם (ס"ג) דהוא הדין בקדושי יש לזהר שלא לאמרו בלחש מהאי טעמא: (כה) שישמעו העם ויענו. מדברי הרמ"א (ס) משמע דקביא לה דהאי יש אומרים לא קאי רק על ברכו, אבל בברכות אינו מעבב דריעבד אם ברוך בלחש, ועין בבאור הלכה (ר"ה והברכות) מה שכתבתי בזה, אבל לכתחלה בנדאי מצוה לאמרו בקול רם וכנ"ל: (כו) את המברך. הינו כשאמר ברכו: (כז) אף ג' פי ששמעו החזן וכו'. עין לעיל בסיון ג"ו סעיף קטן ב' במשנה ברוך ובאור הלכה (ר"ה ועינים) מה שכתבנו

אמן: (כח) חוזר המברך וכו'. עין לעיל שם בסעיף קטן ד' מה שכתבתי שם: ח' (כט) ותכף קראוהו וכו'. הינו שלא אמר שום פסוק אחר כך: (ל) דמשום כבוד התורה וכו'. רצונו לומר, ולא הני ברכה זו ברכה ותרמא, ומכל מקום פדי שלא יהיה ברכה הראשונה בדין, כתב הפ"י ת"ש וכן שארי אחרונים, דקראו לקרא על כל פנים פסוק אחד, כגון ויברך, דרך הלוכו לספר תורה: ט' (לא) כבר נפטר מלברך ברפת אשר בחר בנו וכו'. דקרא כמה שברך על התורה ברכה זו: (לב) דלא גרע ממי שנפטר וכו'. וכמבאר לעיל בסיון מ"ו סעיף ז'. וכתבו האחרונים דמכל מקום לא דמי לגמרי לנפטר באהבה רבה, דהתם יצא בזה גם ברכת אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק וגם הערב נא, מה שאין כן הכא לא נפטר רק מברכת אשר בחר בנו לברך, אבל איך צריך להשלים, ויאמר אחר כך ברכת כהנים שרגילין לומר תמיד: י' (לג) וחי העולם, ומנהגנו לומר וחי עולם [אחרונים]: (לד) נטע בתוכנו, הוא תורה, על שם הקטוב (קהלת י"ב י"א) דברי חכמים כדרכונות וקמשרות נטועים: י"א (לה) בספר תורה בשעת ברכה. הינו דאחו (מ"ג) בעמודי ספר תורה, ועין בב"ח (ס"ח) וט"ו (ס"ח) שהספיקו דבעת הקריאה צריך גם כן לאחו בספר תורה, יש נוהגין לאחו או ביריעות עצמן על ד"ה משה, ועין במגן אברהם (ס"ח) י"ח. אחר הקריאה מנהג לנשק הספר תורה, וישנודפסן לו רק ירק [אף מן הצד ולא כנגד הספר תורה, דאסור, כמבאר ביריה דעה סימן (ר"ע) ורפ"ב] (ס"ח) ואחר כך ינשק, ולא ינשק ואחר כך ירק [אחרונים]: (לו) ספר התורה הזה, דמשמע שתופסה בידו:

מציאתי במקורי (מגילה כ"א) ד"ה (הפסוק) סוף גדול להיש אומרים שמיא בשלחן צריך וזה לשונו שם ויש מפרשים כשום הנכנסין שצרכו בין ראשון לשני לשמע קריאת התורה ונמצאת שמינתם שלא בברכה לפניו, ומשום היצאין שצרכו קדם שקרא האחרון ואין שומעין ברכה לאחריה, ועל סוף פירוש זה נהגו בצופת לברך בקול בינוני להשמיע לכל את הברכות, עד כאן לשונו. היצא מכל זה דאף דברי רש"י מסתברא דאין לחזר ולברך הספק ברכות להקל.

א * במקום שהתחיל הראשון, הינו האיש שנשתתק, ואפילו נשתתק אמן כדי לגמור כל הקריאה, אף על פי כן אינו חוזר לראש הפסוק אלא לפסוק שהתחיל הנשתתק ומשיבת ר"מ מינן סימן פ"ה ועין דג"ל מברכה ומ"ג אברהם (ס"ח) י"ח:

א (א) הקורא בתורה וכו', וכל שפ"ן (ב) אם נשתתק תכף לאחר הברכה קדם שהתחיל לקרות, דאינו יוצא בשני בברכתו: (ב) במקום שהתחיל הראשון, רצונו לומר, אבל לא יתחיל ממקום שפסק הראשון ויברך לפניו ולאחריהם, (ג) שאם כן יהיו אותם הפסוקים שקרא הראשון, נתברכו לפניו ולא לאחריהם. וכל שפ"ן אם יתחיל בפסוק הראשון ויברך אחרים לברך, דהוי להו הראשונים ברכה לפניו ולא לאחריהם והאחרונים לאחריהם ולא לפניו, לכך מתחיל ממקום שהתחיל הראשון ומברך לפניו ולאחריהם: (ג) ויברך בתחלה, ולא יוכל לסמוך על ברכה ראשונה שברך הנשתתק, שהמברך בתורה אינו מברך להוציא אחרים בברכתו, אלא כל

שער הגיון

(ש) הג"א: (כ) אליה רבה (מ"ח): י"א (כ"ג) מ"ג אברהם חיים ה"ל ש"ל ומש"כ (ס"ח) ש"ה בבית יוסף (ר"ח) כ"ה כ"ה בעל המעדים: א (ב) לכוש: (ג) בית יוסף (ר"ה וירשלים):

(א) בן מצוד האליה רב (מגלה העולה ס"ח) והפ"ג מברכים (א"א ס"ג): (ב) ס"ח ושערי תשובה ל"ג (ג) דרך החיים (ס"ח): (ד) המן ס"ג, ונ"ש פי שג ועד ל"ח ס"ה ק"ד ס"ה ש דברי ר' ל"ה בהפ"ה ומ"ג ל"ה שפסקנו בסיון ק'